

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ
Кафедра обліку і аудиту

ФУРЧАК Тетяна Михайлівна

ОБЛІК ТА АУДИТ КРЕДИТІВ БАНКУ Й ІНШИХ ПОЗИКОВИХ
КОШТІВ ТА АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Спеціальність 8.03050901 – облік і аудит

Дипломна робота за освітньо – кваліфікаційним рівнем “магістр”

Виконала студентка групи ОПчвм – 51
Т.М. Фурчак

Науковий керівник:
к.е.н., викладач В.В. Буратинський

Дипломну роботу допущено

до захисту

“___” _____ 2013р.

В.о. завідувача. кафедри

д.е.н., професор П.Я. Хомин _____

ЧОРТКІВ– 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУТЬ ТА РОЛЬ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНІ І ЇЇ ВПЛИВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ.....	8
1.1. Економічні чинники існування, основи та закономірності руху кредиту в умовах функціонування ринкової економіки.....	8
1.2. Наукові підходи до визначення поняття “позикові кошти”.....	24
1.3. Активізація банківського кредитування підприємств в системі заходів із подолання фінансово-економічної кризи.....	29
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2. ВІДОБРАЖЕННЯ КРЕДИТІВ ТА ІНШИХ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА.....	39
2.1. Обліково-аналітична система підприємства як цілісна ін- формаційна система управління.....	39
2.2. Організація обліку довгострокових і короткострокових позик банку за національними стандартами.....	48
2.3. Методичні аспекти обліку інших позикових коштів та векселів виданих.....	59
Висновки до розділу 2.....	70
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ І АУДИТУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	71
3.1. Діагностика фінансового стану підприємства для проведення аналізу кредитоспроможності ДП “Чортківське лісове господарство”.....	71
3.2. Аудиторська оцінка кредитів та інших позикових коштів.....	84
3.3. Напрями запобігання банкрутства як основи кредитоспроможності підприємства.....	90
Висновки до розділу 3.....	95

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	104
ДОДАТКИ.....	112

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах господарювання діяльність підприємств України тісно пов'язана з національною кредитно-грошовою системою. Підприємство може бути і позичальником, і кредитором. Небезпека фінансової стійкості виникає як під час позичання коштів, так і під час надання їх у кредит. При нестачі власних коштів отриманий кредит посилює залежність організації від кредитних ресурсів, збільшує нестабільність фінансового стану, підвищує собівартість продукції тощо. Правильне співвідношення між власними і залученими коштами відіграє важливу роль у зміцненні економічної безпеки підприємства.

А відтак необхідна така кредитна політика банків, що буде спрямована на кредитування реального виробництва, в тому числі малих і середніх підприємств.

Проблемам обліку та аудиту кредитів банку й інших позикових коштів присвячені наукові праці як вітчизняних так і зарубіжних економістів: Беркова М.Т., Валенцева Н.І., Заруби О., Кисельова В.В., Косого А.М., Лаврушина О.І., Лютого І.О., Мороза А.М., Панова Г.С., Савлука М.І., Сука Л.М., Пушкаря М.С.

Однак у даних роботах досліджуються або суть та роль кредитів на макро- та мікроекономічних рівнях або окремі аспекти функціонування кредитного механізму. При цьому мало уваги приділено впливу кредитної політики через функціонування кредитного механізму на соціально-економічні процеси суспільства в цілому та підприємства зокрема, не достатньо висвітлено відображення кредитів й інших позикових коштів в обліково-аналітичній системі.

Мета і завдання полягають у дослідженні проблем обліку та аудиту кредитів й інших позикових коштів, обґрунтуванні та характеру дії кредитного

механізму як форми реалізації кредитної політики, ефективності функціонування єдиного механізму на макроекономічному рівні, яка пов'язана як із механізмом кредитного впливу на соціально-економічні процеси в суспільстві, так і з дотриманням певних принципів та умов його реалізації на певних етапах економічного розвитку підприємства. І як наслідок, звести в єдину систему існуючі етапи та принципи організації відображення кредитів та позикових коштів в обліково-аналітичній системі підприємства, розглянути можливості застосування їх в бухгалтерській справі; розробці практично значимих пропозицій щодо вдосконалення методики формування облікової політики з врахуванням вимог національних та міжнародних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Для досягнення поставленої мети, що визначає зміст дослідження, в роботі було передбачено вирішити наступні основні задачі:

- вивчити і критично проаналізувати наукові публікації за обраною темою дослідження, узагальнити їх за підходом авторів щодо цієї проблеми;

- розкрити економічну сутність кредитів та позикових коштів як економічних категорій і особливості їх використання у системі ринкових відносин;

- дослідити склад якісних характеристик інформації про позикові кошти та фактори їх використання на підприємстві;

- провести порівняння організації фінансового обліку, аналізу та аудиту кредитів банку та позикових коштів на Чортківському лісгоспі з вимогами П(С)БО і на цій основі виділити необхідні напрями розробки пропозицій;

- обґрунтувати практично значимі пропозиції, впровадження яких на ДП “Чортківське лісове господарство” забезпечило б дотримання організації банківського кредитування та обліку довгострокових та короткострокових позик банку;

- внести пропозиції щодо удосконалення методики обліку та аудиту кредитів банку та позикових коштів згідно положень чинної законодавчо-нормативної бази бухгалтерського обліку.

Об'єктом дослідження вибрано ДП “Чортківське лісове господарство”, у якому наявні можливості всебічного висвітлення досліджуваних у роботі питань щодо кредитної політики підприємства та її відображення в обліково-аналітичній системі.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і практичних положень специфіки залучення та використання кредитів та позикових коштів, їх обліку та аналізу на підприємстві та визначення напрямків запобігання банкрутства підприємства.

Методи дослідження. У науковому дослідженні використовувались такі методи як: моделювання – для забезпечення дослідження нормативно-довідкових матеріалів, графічний – для наочного відображення дослідження, аналізу – для деталізації та розчленування об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи, синтезу – для узагальнення різних організаційних аспектів ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, розрахунковий – для дослідження фактографічної облікової інформації, балансовий – для підсумкового аналізу активів капіталу та зобов'язань підприємства, групування для визначення залежностей одних показників від інших, середніх і відносних величин – для дослідження рівня використання облікової інформації в управлінській діяльності, порівняння – для зіставлення даних підприємства у динаміці, монографічний – для дослідження теоретичних розробок вітчизняних та зарубіжних вчених проблем облікового забезпечення.

У процесі написання дипломної роботи були використані законодавчі і нормативні акти, що регламентують бухгалтерський облік, методичний та інструктивний матеріал, праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з теорії і практики бухгалтерського обліку, фактичні дані підприємств та матеріали особистих спостережень.

Наукова новизна. Враховуючи мотиваційний характер кредитних відносин, очевидно, що параметри ефективності реалізації кредитного механізму лежать у площині реалізації необхідності, доцільності та можливості кредитних відносин як для кредитора, так і для боржника, регулюючи які

досягається вплив на розв'язання конкретних завдань і цілей кредитної політики та вдосконалення обліку кредитів банку в цілому, а саме:

- вивчено і критично проаналізовано наукові публікації за обраною темою дослідження, узагальнено їх за підходом авторів, щодо цієї проблеми;

- розкрито економічну сутність кредитів та позикових коштів як економічних категорій і особливості їх використання у системі ринкових відносин;

- досліджено склад якісних характеристик інформації про позикові кошти та факторів їх використання на підприємстві;

- проведено порівняння організації фінансового обліку, аналізу та аудиту кредитів банку та позикових коштів на Чортківському лісгоспі з вимогами П(С)БО і на цій основі виділено необхідні напрями розробки пропозицій;

- обґрунтовано практично значимі пропозиції, впровадження яких на ДП “Чортківське лісове господарство” забезпечило б дотримання організації банківського кредитування та обліку довгострокових та короткострокових позик банку;

- внесено пропозиції щодо удосконалення методики обліку та аудиту кредитів банку та позикових коштів згідно положень чинної законодавчо-нормативної бази бухгалтерського обліку.

Практичне значення. Реалізація кредитних відносин залежить не тільки від дохідності банку із врахуванням ризикованості але і дохідності кредитованого проекту на підприємстві, як основа забезпечення повернення позик. Тому за умов трансформаційної економіки більш практичного значення набувають проблеми вибору параметрів ефективності кредитування суб'єктів кредитного механізму на основі проведеної аналітичної оцінки роботи досліджуваного підприємства.

Основні положення і практичні результати дипломного дослідження за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” оприлюднені на студентській науково-практичній конференції, присвяченій Дням науки: “Обліково-

аналітичне забезпечення управління підприємством”, 11-12 квітня 2013 року (м. Чортків, інститут підприємництва і бізнесу ТНЕУ) і опубліковано тези.

Результати наукового дослідження взяті до уваги та плануються ввести в облікову практику ДП “Чортківське лісове господарство” Тернопільської області.

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі розкрито суть та роль кредитної політики на мікроекономічному рівні і її вплив на функціонування кредитного механізму.

Другий розділ присвячено відображенню кредитів та інших позикових коштів в обліково-аналітичній системі підприємства.

У третьому розділі проведено аналіз кредитоспроможності підприємства дано аудиторську оцінку кредитів та інших позикових коштів, обґрунтовано напрями запобігання банкрутства як основи кредитоспроможності.

Дипломна робота викладена на 128 сторінках комп’ютерного тексту, містить 11 таблиць, 12 рисунків, 5 додатків. Список використаних джерел складається з 96 найменувань, поданих на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1

СУТЬ ТА РОЛЬ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНІ І ЇЇ ВПЛИВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ

1.1. Економічні чинники існування, основи та закономірності руху кредиту в умовах функціонування ринкової економіки

У процесі діяльності підприємства використовують як кошти засновників, так і кошти інших суб'єктів господарювання (чужі кошти). Частина цих коштів залучається до господарювання на добровільних засадах, тобто на контрактній основі. До таких коштів належать кредити банків, кошти постачальників, та інших кредиторів у зв'язку з одержанням товарно-матеріальних цінностей, робіт і послуг, авансів тощо. Загальна назва цих залучених коштів— зобов'язання. Усі ці кошти залучаються до господарювання тимчасово, на строк до оплати за одержане.

Специфічні риси позикових ресурсів коротко можна сформулювати так:

- визначений строк погашення;
- адресність (ресурси повертаються конкретно визначеній договором особі);
- визначена сума винагороди за користування ресурсами;
- санкції за порушення договірних зобов'язань за термінами і сумами погашення.

Всі етапи облікових робіт, пов'язаних із формуванням та управлінням позиковими ресурсами, у системі бухгалтерського обліку підпадають під облік зобов'язань і регламентуються вітчизняними П(С)БО.

Основні форми тимчасово залучених коштів інших суб'єктів підприємницької діяльності на основі контракту (позиковий капітал) унаочнює рис. 1.1 [58, с.49].

Рис. 1.1. Структура позикового капіталу

Як видно із наведеного, позиковий капітал складається з фінансових кредитів (позик), облігаційних позик, авансів, отриманих від покупців (замовників), та іншої поточної кредиторської заборгованості у вигляді відстрочених платежів постачальникам і підрядникам, векселів виданих, заборгованості за виплатами заробітної плати тощо.

В економічній літературі окремі автори вважають, що такі статті, як статті заборгованості за виплатами заробітної плати, не можна кваліфікувати як позиковий капітал з тієї причини, що останні є поточними зобов'язаннями, а “поточні зобов'язання переважно становлять пасивний еквівалент коштів у обороті, тобто розглядаються як загальноекономічна, а не як фінансова категорія” [63].

Таке твердження, на думку автора, є неправомірним, оскільки зобов'язання за виплатами заробітної плати виникають як наслідок укладення контракту на послугу, аналогічно одержаним послугам на газ, електроенергії.

З погляду управління господарською діяльністю підприємства дуже важливим елементом побудови бухгалтерського обліку позикових коштів є його оцінка та класифікація.

Позикові кошти як вид зобов'язань, згідно з П(С)БО 2, – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [64]. Тобто зобов'язання – це обов'язок або відповідальність діяти певним чином. Це зобов'язання виникає тільки тоді, коли актив отримано, або коли підприємство укладає невідмовну угоду придбати актив.

Разом з тим позиковий капітал як зобов'язання містить у собі ймовірність майбутнього вилучення коштів підприємства і втрати економічної вигоди внаслідок прийнятих у минулому обов'язків. Крім того, підприємство може мати обов'язок діяти певним чином, але це необов'язково призводить до виникнення і відображення у його балансі певного зобов'язання.

Тому позиковий капітал як зобов'язання відображається у балансі тільки тоді, коли одночасно виконуються такі умови:

- оцінка зобов'язання може бути достовірно визначена;
- існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок погашення зобов'язання.

Позиковий капітал формує зобов'язання підприємства.

Згідно МСБО зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

Серед зобов'язань основне місце займає позиковий капітал, тобто фінансові зобов'язання. Національні стандарти розмежовують поточні та довгострокові зобов'язання залежно від строку погашення. Згідно з П(С)БО 2, до поточних відносяться такі зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу [64]. Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення. До поточних зобов'язань належать такі види позикових ресурсів:

- короткострокові кредити банків;

- кредиторська заборгованість постачальникам і підрядникам внаслідок операційної діяльності;
- заборгованість з оплати праці;
- авансові платежі замовників;
- нараховані до сплати дивіденди, відсотки тощо.

Однак, необхідно пам'ятати, що до поточних можна відносити тільки тіпозикові ресурси з терміном погашення після 12 місяців, що пов'язані з виникненням витрат у процесі операційної діяльності, в іншому випадку – це вже довгострокові зобов'язання і їх оцінюють за теперішньою вартістю.

Довгострокові зобов'язання складаються з:

- довгострокових кредитів банків;
- довгострокових фінансових зобов'язань;
- відстрочених податкових зобов'язань тощо.

Позиковий капітал на підприємстві розглядається як зобов'язання, якщо він існує на даний момент і є наслідком минулих господарських операцій (отримання запасів або послуг тощо) або подій (ймовірні або понесені збитки, за які підприємство несе відповідальність) [21, с.24].

Найпоширенішим видом позикового капіталу є кредит банку. Кредит полягає в тому, що підприємство одержує від банківської установи у тимчасове користування грошові кошти. Кредитні кошти являють собою акумульовані банком вільні кошти інших підприємств, громадян, організацій тощо. Кредит надається на основі контракту на умовах повернення, на певний строк, забезпеченості (гарантії) і оплати за користування кредитом.

Словокредит – від лат. *creditum* – позика, борг. Кредитні відносини не виникають у процесі виробництва, вони тільки опосередковують цей процес. Особливість кредитної угоди полягає в тому, що, які б не були її первісні умови, стадія, що завершує, завжди здійснюється в грошовій формі.

Причина виникнення й функціонування кредитних відносин – необхідність забезпечення безперервності процесу відтворення (рис. 1.2)[1, с. 35].

Акумуляція тимчасово вільних коштів та їх перерозподіл здійснюються за допомогою кредиту. Для виникнення кредитних відносин необхідні певні економічно-правові умови:

- природа кредитної угоди ґрунтується на тимчасовому запозиченні чужої власності й зумовлює необхідність матеріальної відповідальності її учасників за виконання взятих на себе зобов'язань;
- учасники кредитної угоди повинні бути юридично самостійними особами;
- має відбутися збіг економічних інтересів кредитора й позичальника.

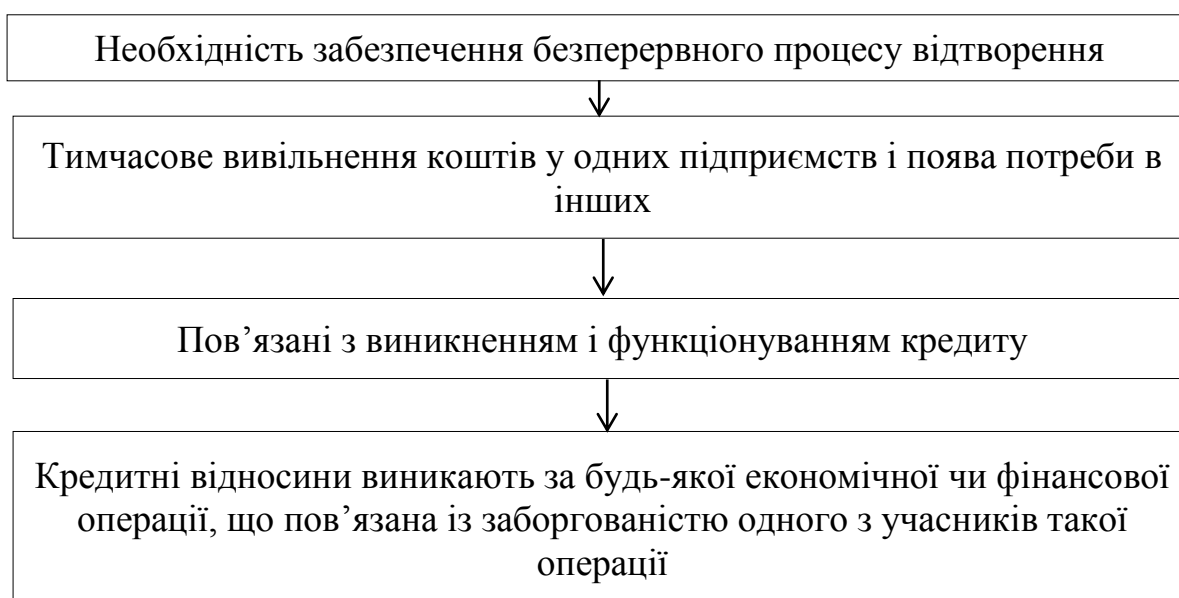

Рис. 1.2. Кредитні відносини

На поверхні економічних явищ кредит виступає як передача в тимчасове користування матеріальних цінностей у грошовій чи товарній формі.

Незважаючи на необхідність кредиту, в економічній літературі немає єдиної думки щодо визначення його суті, що пояснюється складністю економічних відносин, котрі виникають з цього приводу. На думку М. І. Савлука, в економічній літературі досі немає єдності у визначенні сутності кредиту, немає навіть визначення, котре б охопило всю глибину й значення цієї категорії [77, с.25]. У сучасній економічній літературі є спроби, по-

перше, визначити кредит через різні види відносин. По-друге, кредит у низці праць характеризується без будь-якої констатації щодо економічних відносин і відносин загалом [55, с.34].

Кредит можна охарактеризувати як відносини між кредитором і позичальником щодо зворотного руху вартості (рис. 1.3)[42, с. 35].

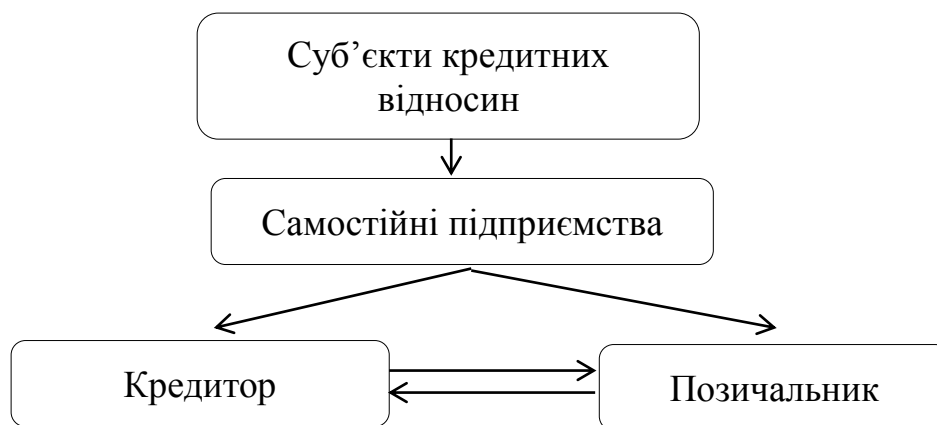

Рис. 1.3. Суб'єкти кредитних відносин

Ототожнення кредиту з певним видом економічних відносин, котрі формуються у суспільстві, дає можливість глибше дослідити економічні аспекти кредиту, економічні чинники його існування, основи та закономірності його руху. Тому цей підхід у сучасній економічній літературі переважає [22; 21; 18; 35; 48; 49]. Так, М. І. Савлук, І. М. Лазепко й ще дехто вважають, що “Кредит – це суспільні відносини, котрі виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності” [77,с.35]. Яквидно, головну роль кредиту автори бачать у “перерозподілі вартості”. І хоч справді це дуже важлива ознака кредиту, неважко зрозуміти, що вона не може поставити цю категорію у розряд першорядних, бо вона не є визначальною уже тому, що належить не до сфери виробництва й навіть не до сфери розподілу, а до сфери перерозподілу. Хочуть цього автори чи ні, але об'єктивно їхнє зведення сутності кредиту до перерозподілу і звужує його зміст, і принижує його роль.

Окремі автори вважають, що кредит – це “відносини... котрі складаються при формуванні й використанні позичкового фонду, тобто при накопиченні й передачі засобів у тимчасове використання на умовах терміновості, повернення і сплати відсотка” [81, с.58]. Дехто з прихильників цього підходу ще коротше визначає кредит - як “форму руху позичкового фонду, позичкового капіталу” [73, с.67]. Хоч це визначення відображає одну з корінних рис кредиту, все-таки його не можна вважати повним, адже неминуче виникають запитання: що таке позичковий фонд, яка його роль в економіці? З цього визначення залишається незрозумілим, що ж дає кредит, як він впливає на економіку? За такого трактування до категорії кредиту не належатиме, наприклад, комерційний кредит, котрий не пов’язаний з позиковим капіталом або позиковим фондом країни, що формується лише банками.

У “Банківській енциклопедії” зазначено: “Кредит (лат. creditum - позика) – позика в грошовій або товарній формі, що надається на умовах повернення й, звичайно, зі сплатою відсотка; виражає економічні відносини між кредитором і позичальником” [3, с.103]. Як бачимо, у наведеному визначенні насамперед наголошується на тому, що кредит – це позика, а вже потім – економічні відносини. Однак кредиту властиві принципи не лише сплати і повернення, а й цільового використання запозичених коштів, терміновості, реального забезпечення кредиту.

В. М. Радченко доводить, що “Кредит є системою відносин, за допомогою котрих суспільство здійснює мобілізацію тимчасово вільних коштів і використовує їх для забезпечення розширеного відтворення на умовах повернення, терміновості й платності” [72, с.40]. Перевагою цього визначення є те, що воно пов’язує кредит з розширеним відтворенням, з розвитком економіки.

При другому підході увага дослідників зміщується на саму позику, її правову форму, що зумовлює вихолощування з кредиту його економічного змісту. Так, у “Економічній енциклопедії”, кредит визначається як “...термін,

що широко вживається щодо операцій або станів, пов'язаних з позичанням грошей, як правило, на короткий термін” [34, с.109].

Значна відмінність від наведених поглядів властива визначенню кредиту, дана французьким економістом Р. Барром, це – “...обмін у часі, шляхом котрого одна особа добровільно поступається іншій особі правом економічно розпоряджатися своїм майном за певну плату в майбутньому”.

Наведені визначення мають недоліки. По-перше, здебільшого тут немає чіткої класифікації кредиту та характерних відносин з боку об'єктів і суб'єктів, по-друге, “кредит” не вважається економічною категорією.

У цьому зв'язку заслуговує на увагу визначення поняття “кредит” І. Ф. Прокопенком, за яким “кредит - це насамперед економічна категорія, якою передбачається акумулювання тимчасово вільних коштів бюджету, централізованих державних позабюджетних фондів, суб'єктів господарювання і населення, які потім надаються позичальникам (державі, юридичним і фізичним особам) на засадах повернення, терміновості, сплати, цільового використання і реального забезпечення” [71, с.147].

На нашу думку, у наведеному визначенні автор правильно акцентує на тому, що кредит – це економічна категорія.

У Законі України “Про оподаткування прибутку підприємств” сказано: “Кредит – кошти та матеріальні цінності, які надаються резидентами або нерезидентами у користування юридичним чи фізичним особам на визначений термін і під процент [32]. Кредит розподіляється на фінансовий кредит, товарний кредит, інвестиційний податковий кредит і кредит під цінні папери, що засвідчують відносини позики”. У наведеному визначенні сутність кредиту ототожнюється з коштами і матеріальними цінностями та з позикою під заставу цінних паперів, а також у цьому визначенні мова йде ще й про товарний кредит та об'єднано в єдине поняття такі різні економічні категорії, як фінанси і кредит, котрі загалом взаємопов'язані, але не тотожні.

Таким чином, на сучасному етапі в теорії і практиці кредитних відносин в Україні науковий підхід до кредиту як економічної категорії ще

належно не застосовується. Так, у різних законах України є різні підходи до тлумачення суті однієї і тієї ж економічної категорії – кредиту, на котрому, зрештою, базуються усі кредитні відносини в країні. А це, безумовно, має негативний вплив на організацію банківського кредитування в цілому.

Слід зазначити, що в економічній, юридичній літературі та законодавстві України часто змішуються поняття “позичка”, “кредит”. Позичкою називають як позику або кредит, так і надане право користування. Однак розмежування понять “позички” та “кредиту” (позики) становить не тільки науково-теоретичний інтерес, а й має принципове значення у кредитних правовідносинах.

Ряд авторів під позичкою розуміє безоплатне користування майном [51, с.4]. На думку І.О. Лютого, “вживання терміна “позичка” при правовому дослідженні й характеристиці позиково-кредитних відносин є некоректним, а вживання його в правотворчості – не зовсім вірним і тому небажаним” [52, с.147].

Разом з тим, кредит є формою руху позичкового капіталу, що надається у позику на умовах повернення і платності. Кошти позичальника мають вивільнитися у розмірі, що забезпечує повернення кредитору не тільки кредиту, а й процентів за користування ним. Без одержання кредитором від позичальника доходу у вигляді процента у кредитора не буде зацікавленості позичати гроші. У ряді випадків кредит може бути повернутий кредитору третьою особою гарантом, поручителем чи страховиком, якщо позичальник не спроможний сам цього зробити. Коли надана в позику вартість не повертається, то кредит втрачає свою економічну суть.

Основою формування позичкового капіталу є закономірності кругообігу капіталу в процесі відтворення, коли в окремих учасників економічних відносин з’являються тимчасово вільні капітали, а в інших виникає потреба в позичкових коштах. За допомогою кредиту тимчасово вільні капітали (а також заощадження населення) перетворюються на

позичковий капітал, що втягується у новий кругообіг, забезпечуючи процес відтворення і прибуток його власникам.

Розглядаючи цю економічну категорію, необхідно звернути увагу на такі основні ознаки:

– кредит – це специфічний тип економічних відносин, що ґрунтується на взаємній довірі сторін цих відносин;

– кредит – це економічна категорія, котрою передбачається мобілізація і нагромадження тимчасово вільних коштів й формування з них позичкового капіталу для подальшого перерозподілу;

– кредитування – це акт передачі кредитором певної суми капіталу в тимчасове користування позичальнику на принципах платності, повернення, цільового використання запозичених коштів, реального забезпечення і терміновості;

– у кредитні відносини вступають юридичні та фізичні особи і держави.

З урахуванням наведених вище положень, на наш погляд, слід дати таке визначення кредиту як економічної категорії: це відособлена частка економічних відносин, пов'язана з рухом позичкового капіталу між кредитором і позичальником у грошовій або товарній формі на основі укладеного кредитного договору на принципах забезпеченості, повернення, терміновості, платності та цільової спрямованості для забезпечення розширеного відтворення і споживання. Оскільки з правової точки зору надання кредитів однією стороною і позичання коштів іншою стороною на визначений термін оформляється кредитним договором про забезпечення повернення у визначений термін, сплату процентів і цільову спрямованість, то визначення з економічної та правової точок зору узгоджуються.

Слід зазначити, що основним позичальником позичкових коштів для підприємств є банківська система. Основу її складають комерційні банки, які акумулюють кредитні ресурси, що формуються за рахунок приватного капіталу або коштів, що купуються у Національному банку України. Тому позики, що

надаються комерційними банками підприємствам, не можуть бути благодійницькими, і плата за їх користування визначає кредитний ринок.

Необхідно відмітити, що найрозповсюдженішим видом кредитних ресурсів для підприємства є банківський кредит. Джерела його формування – власні кошти банків; позики, які надаються клієнтами банкам у вигляді депозитних векселів; кошти клієнтів на розрахункових, поточних і бюджетних рахунках; кредити Національного банку України, кредити, куплені на міжбанківській (фондовій) біржі; міжбанківські позики, вартість їх різна, оскільки формуються вони по-різному. Вартість позик, які формують з власних коштів, залежить тільки від норми банківського прибутку (маржі), що складається з дивідендного і страхового фондів, фонду розвитку банку, з урахуванням антиінфляційного коефіцієнта, ступеня ризику позичкових операцій і терміну надання позички.

Підприємства самі можуть формувати кредитні ресурси шляхом виробництва певних видів продукції, виконання робіт і надання послуг. І надаючи позику у вигляді певного товару, власник відтермінує плату за одержану продукцію і на заміну одержує боргове зобов'язання у вигляді векселя, яке може бути використане як платіжний засіб (тратта), тобто як кредитні гроші. У цьому випадку відбувається емісія засобів обігу на період, що дорівнює борговому зобов'язанню. З виплатою боргу грошова маса відповідно зменшується, тобто таке боргове зобов'язання є засобом тимчасового автоматичного регулювання кількості грошей в обігу.

Вартість кредитних ресурсів визначає ринкова вартість реалізованої продукції. У такому випадку вартість кредиту залежить від вартості кредитних ресурсів, темпу інфляції, терміну, на який надана позика, ставки обліку векселів і ризику їх несплати. Необхідно зазначити, що вексельний комерційний кредит є дорогим.

Основним видом кредитного обслуговування підприємств є короткотермінові та довготермінові банківські позики, але також були здійснені спроби використання й інших різновидів банківського кредиту. Спочатку деякі

банки звернули увагу на можливість запровадження факторингових операцій, але цей різновид банківських послуг не набув широкого поширення, що пов'язано як з великим ризиком проведення названих операцій в умовах існування і розвитку інфляційних процесів, так і з відсутністю відповідного, загальноприйнятого та ефективного механізму використання подібних операцій [13, с.45].

Положення “Про кредитування в Україні” визначає правові основи надання, використання й погашення кредитів і регулює відносини між суб'єктами, що виникають у процесі кредитування [63]. Правова основа кредитування – Закон України “Про банки і банківську діяльність”, Положення комерційного банку, Положення Національного банку України № 246 від 28 вересня 2005 р., Цивільний кодекс України та інші законодавчі й нормативні документи.

Приймаючи рішення про надання кредитів, співробітники банку проводять ретельний аналіз фінансового стану (кредитоспроможності) клієнта. Кредитоспроможність позичальника означає здатність юридичної чи фізичної особи цілком розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями у строк.

Кредитоспроможність позичальника, на відміну від його платоспроможності, не фіксує неплатежів за поточний період чи станом на будь-яку дату, а прогнозує платоспроможність на найближчу перспективу. Оцінюється кредитоспроможність на основі системи показників, що відображають розміщення та джерела оборотних коштів і результати господарсько-фінансової діяльності позичальника. Вибір показників залежить від особливостей побудови балансу та інших форм звітності клієнтів, їхніх галузевих особливостей, форми власності [1, с.36].

Банк визначає кредитоспроможність позичальника, застосовуючи комплексну якісну оцінку, яку виробляють у ході аналізу всіх елементів кредитоспроможності позичальника. Мета аналізу – одержання інформації для ухвалення рішення про можливість і умови надання кредиту. Глибина аналізу кредитоспроможності залежить від наявності або відсутності в минулому

кредитних відносин банку з конкретним позичальником, від результатів його господарсько-фінансової діяльності, розмірів і термінів надання позичок [4, с.16].

Критерієм фінансового стану клієнта є його платоспроможність і ліквідність балансу. Банк прогнозує ризик неповернення кредиту і приймає рішення про надання чи відмову в наданні кредиту. Основними критеріями оцінки кредитоспроможності позичальника можуть бути:

- забезпеченість власними коштами;
- репутація позичальника (кваліфікація, здібності керівництва, дотримання платіжної, договірної дисципліни);
- оцінка продукції, що випускається, наявність заявки на її реалізацію, характер послуг, що надаються на внутрішньому й зовнішньому ринках, попит на продукцію, послуги, обсяги експорту;
- економічна кон'юнктура (перспективи розвитку позичальника, наявність джерел коштів для капіталовкладень).

Рішення про надання кредиту позичальнику, а саме ДП “Чортківське лісове господарство”, незалежно від його розміру, приймається кредитним комітетом, створеним у банку згідно з постановою правління комерційного банку при наявності документів (рис. 1.4) [13, с.45].

Термін кредитування і відсотки за його користування розраховуються з моменту одержання (зарахування позикових коштів або оплати платіжних документів з позикового рахунка позичальника) до повного погашення кредиту і відсотків за його використання, що нараховуються на підставі “Порядку нарахування, обліку оплати і стягнення відсотків і відображення їх у рахунках бухгалтерського обліку в установах банків”, затвердженого Постановою НБУ № 155 від 16 вересня 1994 р. і доповнень до цього порядку, затверджених Постановою Правління НБУ № 220 від 21 грудня 1994 р.

Кредити надаються суб'єктам господарської діяльності в безготівковому порядку, шляхом оплати платіжних документів з позикового рахунка як у

національній, так і в іноземній валюті, у порядку, встановленому чинним законодавством і нормативними документами НБУ, чи шляхом перерахування на розрахунковий рахунок позичальника, якщо інше не передбачено кредитним договором, а також у готівковій формі для розрахунків зі здавачами сільськогосподарської продукції.

Рис. 1.4. Перелік документів для отримання кредиту на ДП “Чортківське лісове господарство”

У випадку виникнення в позичальника тимчасових фінансових труднощів внаслідок непередбачених обставин банк може відстрочити погашення кредиту зі збереженням або підвищенням відсоткової ставки залежно від

заходів, застосовуваних позичальником для оздоровлення фінансового становища й погашення кредиту в найкоротший термін. У випадку досягнення взаємної згоди позичальника з банком відстрочка погашення оформляється додатковою угодою, що є невід’ємною частиною кредитного договору. Надання кредитів на покриття збитків від господарської діяльності позичальника і на формування й збільшення статутного фонду комерційних банків та інших господарських товариств банком не дозволяється (згідно з п. 21 Положення НБУ “Про кредитування”).

Суб’єкти господарської діяльності України можуть використовувати такі форми кредиту (рис. 1.5) [44, с.34]:

–Банківський кредит надається суб’єктам кредитування усіх форм власності в тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором. Основними з них є: забезпеченість, повернення, строковість, платність та цільова спрямованість.

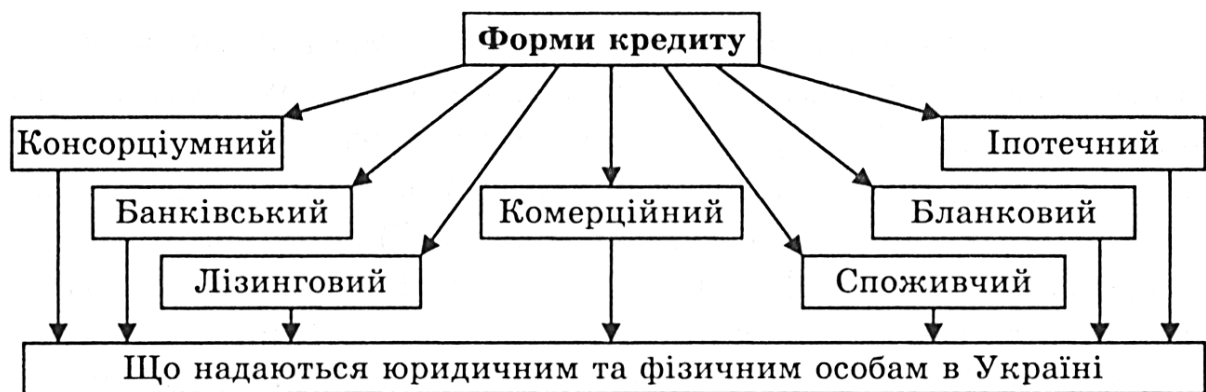

Рис. 1.5. Форми кредиту

– Комерційний кредит (рис. 1.6) –це товарна форма кредиту [53, с.21]. Об’єктом комерційного кредиту можуть бути реалізовані товари, виконані роботи, надані послуги, щодо яких продавець відстрочує платежі. Знаряддям такого кредиту є насамперед: вексель, сплачений через комерційний банк, товарний капітал, що обслуговує кругообіг промислового капіталу. Особливість

цього виду кредиту полягає в тому, що позичковий капітал зливається з промисловим.

– Лізинговий кредит– це відносини між юридичними особами, що виникають у випадку оренди майна і супроводжуються укладанням лізингової угоди [85, с. 38]. Об'єктом лізингу є рухоме (машини, устаткування та інша техніка), нерухоме (будинки, споруди, системи комунікації) та піше майно.

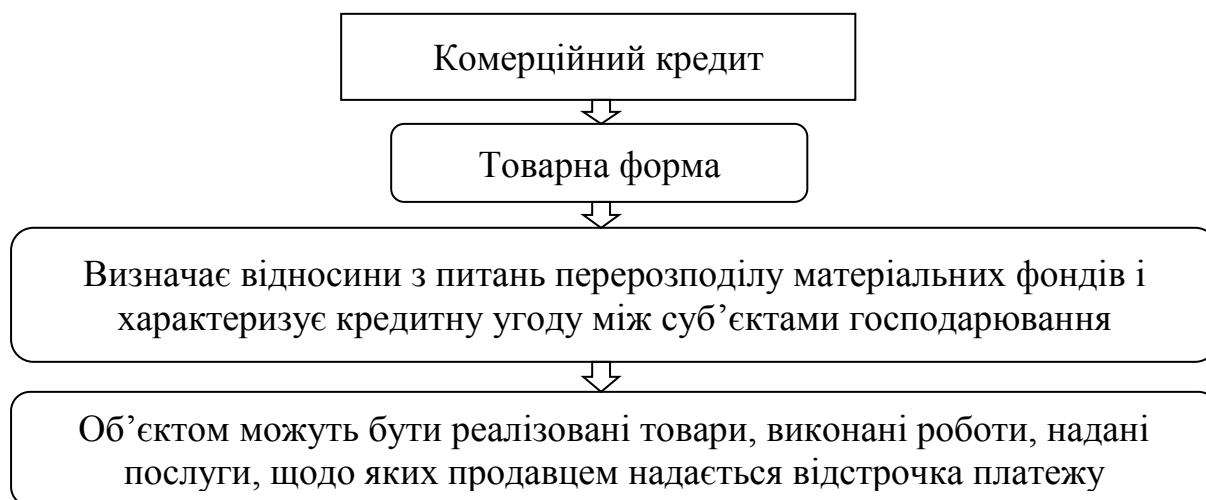

Рис. 1.6. Комерційний кредит

– Споживчий кредит –це кредит, що надається тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам –резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування (рис. 1.7) [85, с.37].

Рис. 1.7. Споживчий кредит

У випадку несплати за споживчим кредитом майно вилучається кредитором.

– Бланковий кредит – це кредит, наданий у межах власних коштів без застави майна та інших видів забезпечення. Він видається тільки під зобов'язання повернути кредит.

– Державний кредит поділяється на власне державний кредит і на державний борг [85, с.41].

У першому випадку кредитні інститути держави кредитують різні сектори економіки. У другому випадку держава запозичає кошти в банків та інших фінансово-кредитних інститутів для фінансування бюджетного дефіциту і державного боргу.

1.2. Наукові підходи до визначення поняття “позикові кошти”

В сучасній економічній літературі не прослідковується єдиного підходу до визначення складу залучених коштів підприємства. Для чіткого формулювання суті залучених коштів слід проаналізувати існуючі в економічній літературі підходи до визначення цього поняття.

Економічна енциклопедія дає визначення “залучених коштів” як “оборотні засоби, одержані підприємствами у тимчасове користування” Основним джерелом залучених коштів виступають кредити, однак у розумінні залучених коштів можуть виступати і кошти, які тимчасово належать підприємству –

перехідна за боргованість поза робітній платі, бюджету тощо” [34]. Фінансово-економічний словник Загороднього А.Г. та Вознюка Г.О. надає таке визначення залучених коштів – це кошти залучені зі сторони. Розрізняють кошти залучені

на довгостроковій та короткостроковій основі, строковість визначає різний склад залучених коштів, так до довгострокових відносять кошти, які формуються за допомогою реалізації цінних паперів та довготермінової кредиторської заборгованості. Короткотермінові – короткотермінова кредиторська заборгованість та заборгованість щодо сплати заробітної плати та податків; ці кошти мають термін сплати до одного року [92, с. 24].

В “Банківській інциклопедії” наводить визначення “залучених коштів”, у вигляді коштів, які належать підприємству, але які тимчасово, до повернення беруть участь у господарській діяльності якості джерел формування оборотних коштів [3, с.251].

Професор А.М. Поддєрьогін у підручнику “Фінанси підприємств” виділяє такі поняття: “Основними джерелами формування фінансових ресурсів підприємств є власні та залучені кошти. До власних належать: статутний фонд, амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток. До залучених – отримані кредити, пайові та інші внески, кошти мобілізовані на фінансовому ринку” [89, с. 130].

Протопова В.О., Полонський А.Н. окрім власних коштів виокремлюють позикові та залучені кошти: “До позикових коштів відносяться довгострокові (на термін не більше одного року) та короткострокові кредити банків, а також довгострокові та короткострокові позики (крім банківських)”.

Залучені кошти – це кошти інших підприємств, які тимчасово знаходяться в обороті даного підприємства у зв’язку з існуючою системою розрахунків або її порушенням (кредиторська заборгованість постачальникам, заборгованість фінансовим органам по платежах, іншим кредиторам, дохід майбутніх періодів тощо) [73, с.67].

Терещенко О.О. у підручнику “Фінансова діяльність суб’єктів господарювання” ототожнює поняття залучені кошти з позиченими: “частина активів підприємства, що профінансована його кредиторами всіх видів” [88, с. 13].

Вітлінський В.Д. в “Теорії фінансів”, вважає, що підприємство повинно активно використовувати як власні так і позичені кошти. “Залучення позикових коштів важливе, – зазначає автор, – бо скорочує загальну потребу господарства в обігових коштах, стимулює прагнення до ефективного їхнього використання” [12, с. 247].

Шеремет О.О. за ознакою власності виділяє власний та позичений капітал, зазначаючи, що розподіл слід робити спираючись на статті розділів балансу підприємства [92, с. 25].

Тарасюк Г.М. та Шваб Л.І. також виділяють власні та залучені кошти. До залучених коштів вони відносять всі, які необхідно повертати.

Поліщук М.П. та Михайленко П.П. суть залучених коштів визначають, як зобов’язання підприємства, з визначеною сумою та часом погашення.

Покропивний С.Ф. визначає поняття позикових (залучених) коштів, підкреслюючи, що ці ресурси залучаються на умовах поверненості на довготерміновий чи короткотерміновий період і набувають форми банківського кредиту [71, с. 75].

Кіндрацька Л. у праці “Фінансовий менеджмент” сутність позикових коштів визначає як кредит та кредиторська заборгованість підприємства, надані підприємству у тимчасове користування. Однак, зазначає, що “користування кредитами та позиками є платним, а кредиторською заборгованістю – безкоштовним” [42, с. 183].

Карлін Т.Р. в книзі “Аналіз фінансової звітності” вважає за доцільне використовувати термін “залучення позичених коштів” та аналізувати їх за допомогою балансу підприємства, зокрема за тими статтями, які відносяться до структури позичених коштів.

Визначення суті залучених коштів іноземними авторами також не є однотайним. Ван Хорн Дж. К. наводить термін “спонтанне фінансування”, яке власне розглядається як залучення коштів.

Основними джерелами спонтанного фінансування є кредити банків та позики інших суб'єктів господарювання. [14, с.14].

НікбахтеЕ. таГроппелліА. розглядають кошти підприємств стосовно джерел їх надходження як внутрішні та зовнішні. До зовнішніх належать банківські кредити та операції які підприємство проводить з акціями. Фактично автори схильні ототожнювати поняття позичених та залучених коштів і також розглядати їх в межах статей балансу.

Сафронов Н.А. визначає, що в процесі господарської діяльності потреба в оборотних коштах може змінюватись, тому підприємству не варто повністю формувати оборотні кошти за рахунок власних джерел. Для ефективного обігу оборотних коштів слід застосовувати, позикові та залучені кошти. Ковальов В.В. в підручнику “Финансовый анализ: Управление капиталом” визначає зовнішні внутрішні джерела фінансування підприємства, до внутрішніх належать власні кошти, до зовнішніх – залучені (позикові) кошти. Основними джерелами залучених коштів є позики, кредити банківських установ, операції з цінними паперами, кредиторська заборгованість.

Таким чином, можна виділити кілька основних підходів до визначення суті “залучених коштів” у сучасній економічній літературі. На рис. 1.8. представлені основні підходи, які були виокремлені в процесі проведеного дослідження.

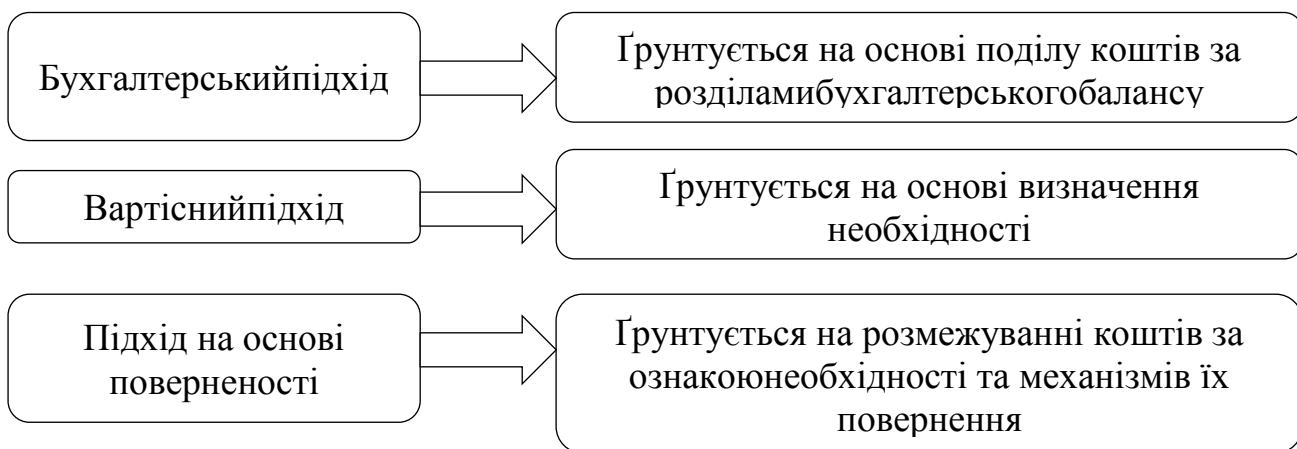

Рис. 1.8. Основні підходи в економічній літературі до визначення поняття “позикові кошти”

Бухгалтерський підхід сформований на основі розподілу коштів статтями їх обліку по розділах бухгалтерського балансу. Таким чином, виділено власні кошти і зобов'язання підприємства. Наведений підхід необхідною умовою ставить повернення коштів після процесу їх використання, розмежовуючи довгострокові та короткострокові залучені кошти. При обґрунтуванні залучення коштів за допомогою балансового методу варто враховувати вплив джерел коштів на структуру балансу. Недоліком підходу можна вважати те, що важко прослідкувати механізм надходження коштів.

При вартісному підході виділяють власні, позичені так і залучені кошти. Аналізуючи залучення коштів підприємства з погляду вартісного підходу основну увагу слід приділити порівнянню між власними можливостями підприємства та залученням коштів зі сторони. Існує ризик втрати власних коштів, які доведеться повертати за користування залученими чи позиченими коштами. Вартість залучених чи позичених коштів для фінансування діяльності повинна бути меншою ніж вартість перспективи залучення коштів за допомогою власних внутрішніх можливостей.

Підхід на основі поверненості, можна пов'язати з вартісним підходом, оскільки не всі кошти, які залучає підприємство необхідно повертати. Кошти залучені від зміни обіговості капіталу та реструктуризації власних активів підприємства, надходять у вільне користування і не потребують повернення чи плати за їх використання. Кошти залучені на основі реалізації акцій та облігацій підприємства також можна віднести до коштів які підприємством не повертаються. У цьому разі залучення здійснюється за допомогою дивідендних чи інших виплат.

При формуванні залучених коштів підприємству слід враховувати їх особливості – джерела надходження, поверненість та оптимізацію вартості. З врахуванням поверненості залучені кошти поділяються на власні та залучені зі сторони на основі поверненості. Ці особливості необхідно враховувати при формуванні ефективного механізму залучення коштів на підприємство.

Позикові ресурси є важливим і складним об'єктом бухгалтерського обліку. Розкриття їхньої сутності в обліку полягає у ретельному вивченні господарських процесів, оскільки інформація про позикові ресурси розпорошена та несистематизована у фінансовій звітності. Удосконалення обліку позикових ресурсів потребує розширення нормативно-правової бази у сфері регулювання фінансової діяльності, яка створює економічно-правове поле для залучення нових видів фінансування підприємства. Вирішення проблем визнання та оцінки зобов'язань дасть можливість моделювати майбутній фінансовий стан підприємства, знизити негативний вплив різноманітних фінансових ризиків на його розвиток.

1.3. Активізація банківського кредитування підприємств в системі заходів із подолання фінансово-економічної кризи

Одним із основних завдань реалізації економічного реформування в Україні, спрямованого на подолання кризових явищ у реальному секторі господарства, є створення з боку банківської системи країни необхідних грошово-кредитних стимулів для забезпечення економічного зростання та розвитку підприємств різних форм власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми, свідчить, що питанням банківського кредитування підприємств присвячені праці таких економістів, як О. Вовчак, М. Крупка, А. Мороз, С. Реверчук, М. Савлук, Я. Чайковський та ін. Водночас до невирішених раніше частин загальної проблеми треба віднести особливості взаємодії банківського сектора із підприємствами різних форм власності та проблеми організації кредитування в період світової фінансово - економічної кризи.

Для підвищення ефективності процесу кредитування в комерційному банку необхідно налагодити якісне інформаційно-аналітичне забезпечення. Адже жодна найдосконаліша методика аналізу позичальника або оцінка ризику

не дасть надійних результатів, якщо вихідна інформація буде недостатньо повною або надійною [1, с.36]. Шляхами вирішення проблеми є активізація діяльності бюро кредитних історій, а також запровадження відкритої, прозорої звітності самими підприємствами. Крім того, важливим напрямком активізації банківського кредитування підприємств різних форм власності є створення гнучкої системи гарантій, яка відкрила б можливості кредитування даного сектора економіки. При цьому гарантії можуть забезпечуватись як самими банками через запровадження продажу гарантій як форми вкладення капіталу з метою отримання прибутку, так і іншими зацікавленими установами, зокрема спеціалізованими фондами або іншими інститутами підтримки підприємництва в Україні, а також державними та муніципальними органами влади для тих підприємств, які працюють у соціально значущих галузях економіки, беруть участь у виконанні державних замовлень, виконують заходи в рамках регіональних програм соціально- економічного розвитку територій. Особливо перспективним для кредитної підтримки підприємств слід вважати започаткування діяльності в Україні гарантійних фондів, які зможуть взяти на себе частину ризиків комерційних банків, що кредитують підприємства за рахунок власних ресурсів.

Серед інших факторів, які стримують розвиток банківського кредитування підприємництва, – низький рівень капіталізації банків, переважання у структурі банківських ресурсів коштів, залучених до запитання і на короткостроковій основі, недостатня відпрацьованість самої технології кредитування суб'єктів підприємництва. Знижує зацікавленість банків у кредитуванні підприємств й те, що, надаючи позичку без застави, вони повинні формувати значні обсяги резервів під кредитні операції, що знижує прибутковість банківської діяльності і підвищує рівень кредитного ризику. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є прискорений розвиток фінансового лізингу, який може стати реальним способом отримання необхідних матеріальних ресурсів для започаткування власної справи без заставних відносин [44, с.68].

Розширенню банківського кредитування підприємств різних форм власності може також сприяти активізація співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, адже окрім довгострокових кредитних ресурсів вони спроможні передати вітчизняним комерційним банкам передовий досвід і сучасні технології кредитування підприємств, що сприяє зниженню величини видатків і рівня ризиків банківських установ.

Не менш важливе значення для досягнення істотних позитивних зрушень в активізації банківського кредитування підприємств бізнесу слід вважати реалізацію низки заходів законодавчо-нормативного характеру, спрямованих на забезпечення належного правового врегулювання та впорядкування відносин власності, заставних відносин, іпотеки, посилення правової відповідальності позичальників за порушення умов кредитування. Зміна правового поля в Україні, яке нині є переважно на боці боржника, а не кредитора, є ключовим завданням у системі заходів зі зниження загального рівня кредитних ризиків у банківському секторі, скорочення частки проблемної і безнадійної заборгованості у кредитних портфелях банків.

Ще одним важливим фактором, котрий визначає проблемні аспекти організації кредитних взаємин між комерційними банками і суб'єктами підприємництва, є порівняна обмеженість спектра банківських кредитних послуг, асортимент яких у вітчизняних банків налічує досить обмежену кількість можливих програм співробітництва (це, передусім, кредит на поповнення оборотних коштів, кредит на поточну діяльність, кредит на придбання обладнання), тоді як в країнах із розвинутими ринковими відносинами масштабність і розмаїття форм кредитної співпраці налічує десятки різних програм. Очевидно, що перспективи вирішення цього питання полягають у розробці банківськими установами якнайширшого асортименту кредитних послуг, які вони будуть спроможні запропонувати для співпраці з підприємствами. Йдеться, зокрема, про такі форми організації кредитного процесу, як: консорціумне, лізингове, іпотечне кредитування, “овердрафт”, відновлювані кредитні лінії, використання платіжних карток, надання гарантій

на отримання кредиту, аудиторсько-консалтингове обслуговування, венчурне фінансування, комплексне обслуговування малих та середніх підприємств. Як один із видів такого обслуговування можна розглядати мікрофінансування – достатньо перспективний механізм кредитної підтримки підприємств, який окрім власне мікrokредитів може включати також комплекс фінансових послуг (депозити, страхові продукти). Істотні відмінності мікrokредитів від традиційного банківського кредитування полягають у їх меншому розмірі і коротших термінах погашення, а також мінімальній кількості документів, необхідних для їх оформлення, що визначає значно більшу гнучкість та оперативність такого виду кредитування.

Отже розгляд основних груп проблем, що супроводжують кредитні відносини банків із суб'єктами підприємництва, дає можливість стверджувати, що з метою всебічного обґрунтування напрямів активізації банківського кредитування в системі заходів із подолання фінансово-економічної кризи необхідно розробити комплексну програму роботи банківської системи й участі держави у кредитному забезпеченні розвитку підприємств, що дало б можливість визначити цілі, принципи і механізми реформування системи банківського кредитування у даній сфері, сформулювати основні заходи, необхідні для забезпечення активної участі банківської системи країни у формуванні інвестиційних ресурсів підприємств малого і середнього бізнесу, а також визначити джерела потрібних для цього грошових коштів. Таким чином дана програма мала б містити чотири основні складові:

- визначення стратегічних цілей програми на середньострокову перспективу;
- обґрунтування принципів і механізму реалізації програми;
- обґрунтування практичних кроків щодо здійснення відповідних заходів;
- визначення конкретних джерел грошових ресурсів для реалізації програми [1, с.37].

Що стосується основних стратегічних цілей, яких має досягти реформа взаємодії банківського сектора із підприємствами у середньостроковій перспективі, то вони полягають у наступному:

- спрощення підходів до організації банківського кредитування підприємств;

- отримання бізнесом необхідних обсягів грошових ресурсів як першооснови розвитку виробництва і створення додаткової вартості;

- зниження залежності динаміки розвитку вітчизняної економіки від експортного сектора і попиту на зовнішніх ринках.

З метою забезпечення активної участі банківської системи країни у формуванні інвестиційних ресурсів підприємств необхідно здійснити наступні практичні кроки:

- розширення основних форм кредитування підприємств шляхом застосування, окрім стандартного кредитування поточної діяльності, також консорціумного, лізингового та іпотечного кредитування, кредитування у формі “овердрафт” і відновлюваних кредитних ліній, в тому числі і з використанням платіжних карток, мікрофінансування;

- внесення необхідних змін у менеджмент банків, їхню операційну та технологічну діяльність на фінансовому ринку в процесі видачі позичок, а також у сферу інформаційних банківських технологій з урахуванням особливостей функціонування і потреб клієнтів підприємницьких структур;

- диференціювання процентних ставок за кредитами рефінансування Національного банку України, наданими за цільовим спрямуванням банкам на кредитне забезпечення розвитку підприємств;

- внесення необхідних змін до встановленого Національним банком України порядку формування резервів на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків з метою стимулювання активізації кредитної діяльності банківських установ щодо підприємств;

– удосконалення системи консультування суб'єктів підприємництва стосовно умов і можливостей отримання кредиту в банках і участі у державних програмах кредитування підприємств;

– оптимізація процедур моніторингу і контролю ризиків кредитної діяльності банків, що супроводжують надання позичок підприємствам, активне використання скорегових систем оцінки кредитоспроможності клієнтів – підприємств різних форм власності.

Невід'ємною складовою реалізації проблеми активізації банківського кредитування підприємств є пошук необхідних для цього ресурсів. Відтак в якості основних джерел коштів, необхідних для забезпечення ефективного сприяння банківськими установами розвитку підприємств, можна виокремити наступні:

– по-перше, кошти, залучені банками за рахунок цільових кредитів рефінансування НБУ, наданих за умови їх спрямування на кредитне забезпечення розвитку підприємств;

– по-друге, залучення цільових коштів міжнародних кредитно-фінансових організацій і, насамперед, Світового банку та Єврейського банку реконструкції і розвитку, Німецько-українського фонду на забезпечення загальнодержавних програм розвитку підприємств різних форм власності;

– по-третє, кошти Українського фонду підтримки підприємництва, що може діяти за допомогою механізму видачі кредитів підприємствам через уповноважені комерційні банки, відібрані на тендерних умовах;

– по-четверте, кредитні ресурси комерційних банків, що надаються підприємствам під мінімальні процентні ставки, знизити які дозволяє дія компенсаційного механізму на основі створення регіональних кредитно-гарантійних установ і фондів сприяння розвитку підприємництва за рахунок збільшення частки податкових надходжень, яка залишається у місцевих бюджетах [46, с.69].

Відповідно до вищезазначеного можна зробити висновок, що розробка і реалізація цільової комплексної програми роботи банківської системи і участі

держави у кредитному забезпеченні розвитку підприємств різних форм власності є необхідною умовою формування мотивації у суб'єктів ринку до підприємницької діяльності, подолання наслідків фінансово-економічної кризи у національному господарстві і стимулювання виробничого зростання у всіх секторах економіки. Реалізація запропонованих заходів може сприяти зростанню рівня кредитної взаємодії банків із підприємствами як одного із найбільш економічно привабливих для розміщення банківських ресурсів секторів національного господарства.

Дослідження обліку та аудиту кредитів банку й інших позикових коштів та аналіз ефективності їх використання нами буде досліджуватися на основі державного підприємства “Чортківське лісове господарство”.

Державне підприємство “Чортківське лісове господарство” створене на підставі наказу Міністерства лісового господарства України від 31.10.1991р.№133 “Про організаційну структуру управління лісового господарства України”, засноване на державній власності, належить до сфери управління Державного комітету лісового господарства України та входить до сфери управління Тернопільського обласного управління лісового господарства.

Перереєстроване розпорядженням Чортківської райдержадміністрації від 10.02.2005 року за №147. Форма власності – загальнодержавна.

ДП “Чортківське лісове господарство” підпорядковується Державному комітету лісового господарства України.

Місцезнаходження підприємства відповідно до установчих документів (юридична адреса): Тернопільська область, Чортківський район, м. Чортків, вул. Шевченка, 42. Статутний фонд підприємства складає 2915,0 тис. грн.

Підприємство здійснює наступні види діяльності: надання послуг, лісозаготівля, роздрібна торгівля залізними виробами, фарбами і склом, оптова торгівля лісоматеріалами.

Метою діяльності підприємства є:

– ведення лісового господарства, охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів;

– охорона відтворення та раціонального використання державного мисливського фонду на території мисливських угідь, наданих у користування підприємству.

Основними напрямками діяльності підприємства є проведення заходів з відновлення лісів, підвищення їх продуктивності, створення насаджень із швидкоростучих і технічно цінних порід, здійснення заходів із змінами малоцінних низькопродуктивних насаджень на високопродуктивні, залісення малопродуктивних земель, організація лісонасінневої справи і лісових розсадників, збереження та посилення захисних властивостей лісів, лісонасаджень, щовиконують захисні, водоохоронні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та рекреаційні функції, поліпшення стану і підвищення продуктивності лісів, охорона лісів і захисних лісонасаджень від незаконних порубів, пошкоджень, самовільного сінокосіння, випасання худоби в заборонених місцях та інших лісопорушень, притягнення до адміністративної відповідальності лісопорушників та стягнення з них збитків відповідно до чинного законодавства, охорона лісів і захисних лісонасаджень від пожеж, здійснення протипожежних заходів, захист лісів від хвороб та шкідників, облік лісових користувань, виробництво продукції та товарів народного споживання, проведення лісозаготівельних та лісопильно-деревообробних робіт, ведення рибного господарства, ведення сільського господарства т.ч. вирощування, заготівля, зберігання і переробка сільськогосподарської продукції та її реалізація, облік лісового фонду, проведення матеріальної та грошової оцінки лісу на лісосіках, призначених до рубки, проведення рубок, складання виробничих, фінансових та інших планів в межах установлених контрольних цифр та лімітів, балансів прибутків та витрат, кошторисів, подання їх по підлеглих та здійснення заходів по їх виконанню, організація первинного обліку, складання зведених фінансових та статистичних звітів тощо.

Підприємство здійснює свою діяльність на основі і відповідно до чинного законодавства України та Статуту, який затверджується Органом управління майном.

Підприємство веде самостійний баланс, має розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням.

Майно підприємства становлять основні фонди та оборотні засоби, кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства. Майно підприємства є державною власністю і закріплюється за ним на праві господарського відання.

ДП “Чортківське лісове господарство” розташоване на території, що складає 35 тис. га.

Бухгалтерський облік ведеться відповідно до вимог Положень (стандартів) бухгалтерського обліку на підприємствах України та “Інструкції про застосування плану рахунків, бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань господарських операцій підприємств і організацій”, що затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 і зареєстрована в Міністерстві юстиції 21.12.1999р. за №893/4186.

Значну частину виручки від реалізації підприємство отримує від експорту лісоматеріалів за межі України. Державне підприємство “Чортківське лісове господарство” експортує лісоматеріали у Великобританію, Німеччину, Італію, Польщу, Словаччину, Австрію, Болгарію та інші країни.

Перспектива розвитку підприємства полягає в нарощуванні виробництва та реалізації своєї продукції, а також у збільшенні експорту лісоматеріалів за межі України. Облік, аналіз і аудит слід здійснювати виходячи з особливих передумов раціоналізації грошових потоків, що склалися для вітчизняних підприємств.

Таким чином, не розробленість проблем з обліку руху грошових коштів у вітчизняних умовах і, як наслідок, ігнорування об’єктивних закономірностей та галузевих особливостей їх руху необхідно визначити потребу у:

- широкому залучені в практику показників грошових ресурсів, як вимірників фінансової стійкості, платіжної стабільності та нормальної платоспроможності;
- узагальненні об'єктивних та вивченні галузевих закономірностей грошових ресурсів та врахування їх в практиці обліку та аналізу підприємства;
- визначенні потоків облікової, в тому числі оперативної облікової інформації для формування своєчасного та повного інформаційного забезпечення аналізу руху грошових коштів підприємств;
- розробці та вдосконаленні методики аналізу грошових ресурсів, що повинна здійснюватися виходячи з реального фінансового стану підприємств, а також враховувати ті фактори, що визначають рух коштів вітчизняних господарюючих суб'єктів в сучасних умовах.

Висновки до розділу 1

Обсяг і структура фінансових ресурсів підприємств безпосередньо пов'язані з рівнем розвитку виробництва, його ефективністю. З розвитком ринкових відносин у структурі фінансових ресурсів зростає частка фінансових ресурсів, створених шляхом мобілізації вільних коштів підприємств і заощаджень населення, продажу акцій, облігацій та інших видів цінних паперів. Важливість цього процесу і в тому, що участь працівників господарства у формуванні його фінансових ресурсів шляхом придбання акцій є одним з важливих методів активізації їх зацікавленості у підвищенні ефективності виробництва на даному підприємстві. Є підстави вважати, що ця позитивна тенденція виявлятиметься і надалі.

Позикові ресурси є важливим і складним об'єктом бухгалтерського обліку. Розкриття їхньої сутності в обліку полягає у ретельному вивченні господарських процесів, оскільки інформація про позикові ресурси розпорошена та несистематизована у фінансовій звітності.

Підвищення ефективності процесу кредитування в комерційному банку можливе за умови налагодження якісного інформаційно-аналітичного

забезпечення. Адже жодна найдосконаліша методика аналізу позичальника або оцінка ризику не дасть надійних результатів, якщо вихідна інформація буде недостатньо повною або надійною. Шляхами вирішення проблеми є активізація діяльності бюро кредитних історій, а також запровадження відкритої, прозорої звітності самими підприємствами

Аналіз досвіду країн з розвинутою ринковою економікою показує, що основними складовими частинами спеціалізованої кредитної системи з обслуговування підприємств можуть бути спеціалізовані кредитні структури як основа такої системи. На відміну від розвинутих країн, домінуючою структурою у кредитній системі України є банки. Нерозвиненість фондового ринку поки що не сприяє активній участі інших фінансових інститутів у кредитному процесі.

РОЗДІЛ 2

ВІДОБРАЖЕННЯ КРЕДИТИВТА ІНШИХ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Обліково-аналітична система підприємства як цілісна інформаційна система управління

Нинішні умови господарювання ставлять нові завдання перед управлінням лісогосподарських підприємств. Реформування системи бухгалтерського обліку та приведення її до міжнародних вимог призвели до зниження якості управлінської інформації, її аналізу, а також результативності прийняття управлінських рішень. Відповідно до вищенаведеного, першочерговим завданням є вирішення питань щодо розвитку облікової та аналітичної системи як єдиної інтегрованої обліково-аналітичної системи підприємства.

Дослідженню питань щодо суті обліково-аналітичної системи підприємства присвятили свої праці такі сучасні вчені, як Я.М.Баренгольц,

М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, О.Д. Гудзинський, М.Я.Дем'яненко, Т.Г. Камінська, Г.Г. Кірейцев, Т.М. Пахомова, Л.О.Сухарьова та інші.

Поряд із цим, залишається актуальним розгляд питання стосовно структури обліково-аналітичної системи лісогосподарських підприємств як цілісної інформаційної системи управління.

У вітчизняній теорії бухгалтерського обліку обліково-аналітична система як єдина цілісна система майже не розглядається. Представлена дана система окремими її складовими, тобто окремо вивчається облікова система й окремо аналітична система підприємства. Винятковими є дослідження О.Д. Гудзинського, Г.Г. Кірейцева, Т.М. Пахомової, Т.Г.Камінської, Л.О. Сухарьової.

Т.Г. Камінська обліково-аналітичну систему фінансового менеджменту пояснює як “цілеспрямоване формування інформаційних потоків, підпорядкованих вимогам планування, аналізу, підготовки ефективних управлінських рішень і контролю за їх виконанням у фінансовій діяльності підприємства” [41, с.15].

Інше визначення поняття обліково-аналітичної системи подано в колективній монографії за редакцією професора Л.О.Сухарьової. Даний автор у передмові вищезгаданої монографії зазначає, що “...контролінг – принципово нова концепція інформації і управління, яку можна визначити як обліково-аналітичну систему, що реалізує синтез елементів обліку, аналізу, контролю і планування. Все це спрямоване на забезпечення як оперативного, так і стратегічного управління процесом досягнення цілей діяльності підприємства”.

Г.Г. Кірейцев, О.Д. Гудзинський, Т.М. Пахомова суть обліково-аналітичної системи розглядають з погляду функціонального призначення даної системи із застосуванням системного підходу до її вивчення.

Вищезгадані автори під обліково-аналітичною системою розуміють “інтегровану систему прийомів обліково-аналітичного забезпечення

менеджменту шляхом здійснення специфічних внутрішньо системних та загальносистемних функцій“ [19, с.90].

Обліково-аналітична система є однією з елементів (підсистем) загальної системи – підприємства, яка взаємодіє з іншими елементами даної системи й має відповідне місце, функції та завдання. Останнє полягає у забезпеченні керівництва підприємства необхідною обліково-аналітичною інформацією для прийняття управлінських рішень.

Виходячи зі змісту основного завдання обліково-аналітичної системи, можна виділити функцію, яку виконує дана система по відношенню до управління.

На думку Т.М. Пахомової, “обліково-аналітичний механізм виконує обслуговуючу функцію стосовно суб’єкта обслуговування різних ієрархічних рівнів управління: керівників структурних підрозділів; керівників центрів відповідальності; фінансових і бюджетних структур, акціонерів, інвесторів” [62, с.12].

Обліково-аналітична система, поряд із обслуговуючою, виконує функцію пізнання об’єкта управління через інформацію, яка утворюється в даній системі. Наступним кроком після пізнання об’єкта управління є вплив на даний об’єкт. У даному випадку обліково-аналітична система забезпечує виконання управлінням інших функцій, таких як планування, організація, аналіз і контроль.

Обліково-аналітична як інтегрована система управління підприємством має свою структуру. Структура системи, у філософському розумінні даного терміна, означає “сукупність взаємодії її елементів” [41, с.15].

Щоб повною мірою дослідити обліково-аналітичну систему в контексті забезпечення нею управління необхідною інформацією, потрібно розглянути місце, функціональне призначення окремих її елементів у взаємозв’язку з іншими елементами даної системи.

Облікова система є одним із елементів (підсистемою) обліково-аналітичної системи. В теорії бухгалтерського обліку нині існує поділ обліку

на види: оперативно-технічний (оперативний), бухгалтерський та статистичний, які в сукупності складають господарський облік. Оперативним обліком забезпечується швидке одержання поточної інформації: про господарську діяльність підприємства, яка використовується для поточного оперативного управління.

Бухгалтерський облік виступає основним джерелом одержання інформації для потреб управління. Даний вид обліку здійснює безперервне й суцільне спостереження, реєстрацію господарських процесів та явищ; узагальнює інформаційні дані про господарську діяльність підприємства для різних користувачів.

Система бухгалтерського обліку виконує відповідні функції. Професор Н.Г. Кірейцев виділяє зовнішні та внутрішні функції бухгалтерського обліку. Однією із зовнішніх функцій є інформаційна. Виконання даної функції обліковою системою підприємства дає змогу забезпечити управління необхідними інформаційними даними для прийняття управлінських рішень.

Основним завданням бухгалтерського обліку, в сучасній вітчизняній теорії бухгалтерського обліку визначено, як зазначає Ф.Ф. Бутинець, “створення такої системи інформації, яка забезпечувала б реальне керівництво та примноження доходу господарства” [7, с.12].

Наступним складовим елементом обліково-аналітичної системи підприємства є аналітична підсистема.

Аналіз господарської діяльності підприємства є однією з функцій управління, суть якого, як зазначає професор В.К. Савчук, “проявляється через його принципи, функції, роль в управлінні та його завдання” [78, с.18].

Основною функцією аналізу, з погляду вищезгаданого вченого, є “обґрунтування управлінських рішень”. Основним інформаційним джерелом, яке забезпечує виконання аналізом своїх функцій є облікова система підприємства.

В обліково-аналітичній системі присутній такий елемент як інформація. Інформацію у вищезгаданій системі можна розглядати як інформаційну підсистему, за допомогою якої здійснюються взаємозв'язки між елементами даної системи. Інформаційні дані (показники) також є головним продуктом (кінцевим результатом) функціонування обліково-аналітичної системи. У структурі обліково-аналітичної системи присутній такий елемент як людина. Саме за допомогою розумової праці людини – працівника апарату управління – здійснюється формування інформації, подальший її аналіз, а також прийняття відповідних управлінських рішень щодо господарської діяльності підприємств.

Методологічні вимоги до формування в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації про зобов'язання по позикових коштах, а також принципи відображення зобов'язань по них у фінансовій звітності визначає П(С)БО 11 “Зобов'язання”.

Відповідно до нього зобов'язання по кредитних операціях – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди [68]. Кредит – економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником з приводу одержання останнім позики в грошовій або товарній формі на умовах повернення в певний строк зі сплатою відсотку [68].

Для визнання зобов'язань по кредитних операціях повинні бути дотримані дві умови:

- оцінка їх може бути достовірно визначена;
- існує ймовірність зменшення економічних вигод внаслідок їх погашення.

Основними завданнями організації бухгалтерського обліку зобов'язань по кредитних операціях є:

- чітке документування розрахунків;
- своєчасна та повна реєстрація даних первинного обліку в регістрах;

– правдиве відображення інформації щодо зобов'язань в звітності та примітках до неї.

Етапи організації бухгалтерського обліку тісно пов'язані між собою та повністю залежать від якості первинних даних, відображених в документах.

На ДП“Чортківське лісове господарство”також організовано поточний контроль, що полягає у щоденному перегляді виписок банку, об'яв банку про рахунки постачальників та інших документів, що надійшли до оплати, а також записів у реєстри бухгалтерського обліку. Використовуючи їх, бухгалтер контролює платоспроможність підприємства ДП“Чортківське лісове господарство”на найближчий час (табл. 2.1).

Організація обліку розрахунків з банком повинна забезпечити контроль за одержанням та своєчасним погашенням позик банків. Відображення отриманих кредитів на рахунках бухгалтерського обліку ДП “Чортківське лісове господарство”здійснюється на підставі укладеного договору.

Таблиця 2.1.

План контролю за здійсненням розрахункової дисципліни на
ДП“Чортківське лісове господарство”

Об'єкт контролю	Джерело контролю	Виконавець	Строк здійснення
Своєчасність оплати рахунків постачальників	Об'яви (повідомлення) банку про документи, що надійшли до оплати	Рахівник розрахункового відділу	На вимогу управління
Виконання фінансового плану по внесках і платежах до бюджету	Фінансовий план і виписка з рахунків у банку	Головний бухгалтер	На вимогу управління

Своєчасність погашення банківських кредитів	Виписки із кредитних рахунків в банку і реєстр термінових зобов'язань по позичках	Заступник головного бухгалтера	На вимогу управління
---	---	--------------------------------	----------------------

Схема одержання та погашення кредитів може відрізнятись одна від одної (рис. 2.1) [49, с.192].

ПідприємствоДП “Чортківське лісове господарство” обирає для себе схему, яка йому більше підходить.

Банки надають перевагу видачі короткострокових кредитів до одного року. Наприклад, на виплату зарплати кредит надається на період від 15 днів до 3-х місяців, на купівлю обладнання – на 12 місяців, на поповнення оборотних коштів – на 6 місяців. Довгострокові кредити, як правило, видаються великим стабільним підприємствам на затрати по капітальному будівництву, реконструкції та інших капіталовкладеннях. Такого роду позики повинні окупитися за рахунок прибутку, отриманого від цього заходу. Відповідні служби підприємства повинні перевірити обґрунтованість та реальність кредитів, що запитуються на ці цілі, тим більше що під них вимагаються значні гарантії забезпеченості.

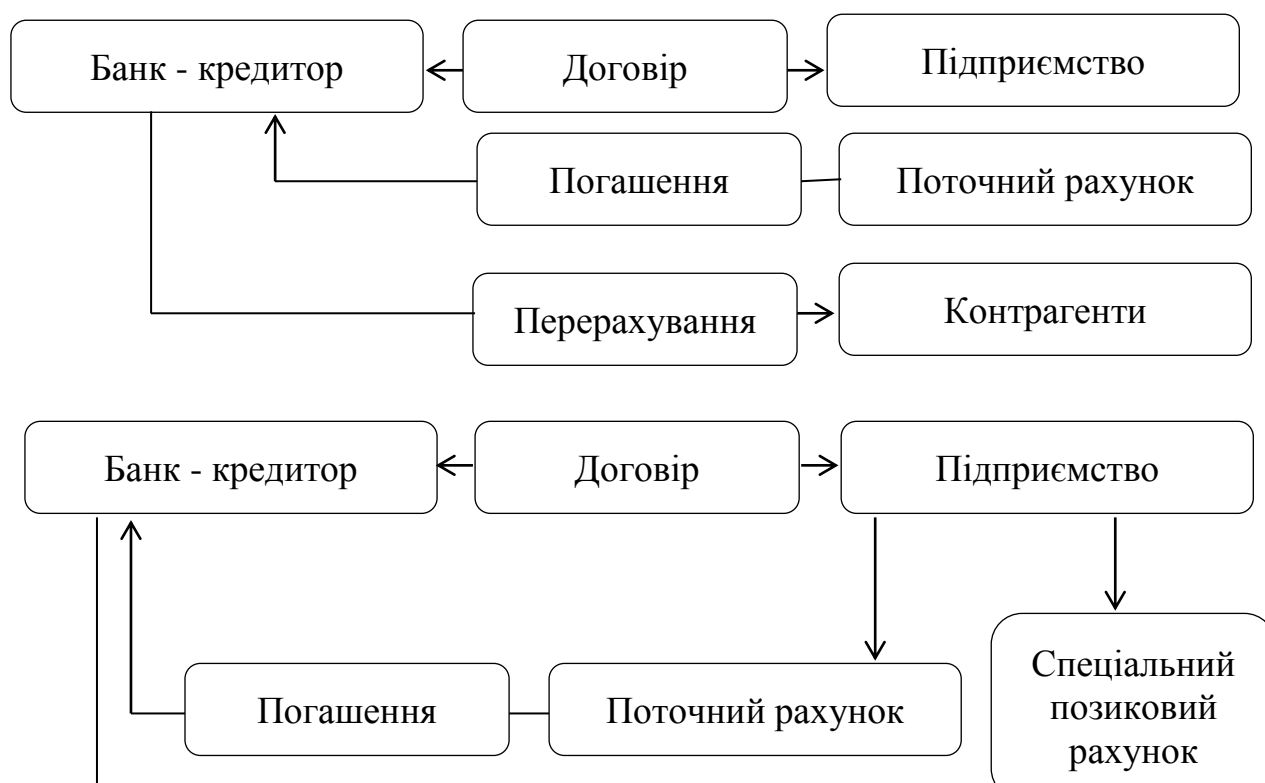

Рис. 2.1. Варіанти надання банківського кредиту

Довгострокові залучені кошти –це кредити та позики, отримані підприємством на період більше року, строк погашення яких настає не раніше, ніж через рік [68].

При видачі строкових кредитів строк повернення основної суми боргу встановлюється, як правило, ближче до кінця строку кредитування. За кредитними лініями строк повернення кожного траншу (частини кредиту) встановлюється окремо у межах ліміту суми і строку дії кредитної лінії. У кожному окремому випадку графік погашення кредиту встановлюється індивідуально за бажанням клієнта.

За умови неможливості погасити кредит підприємство-боржник може домовитися з банком про відстрочення (продлонгацію) на підставі заяви до банку (за 2-3 дні до закінчення терміну) та відповідної домовленості.

Процентна ставка за пролонгованим кредитом буде вища, ніж ставка стандартна. Різниця між процентною ставкою за пролонгованим кредитом і ставкою стандартною розглядається як штрафна санкція. Стандартна ставка відсотків за кредит відноситься до витрат від фінансової діяльності.

Перш ніж приймати рішення про одержання кредиту, необхідно провести певні розрахунки з метою визначення можливості обслуговування боргу та ефективності використання кредитних коштів. Сам факт одержання кредитних

коштів на рахунок підприємства підтверджується випискою банку. Розпорядженням банку погасити позику є платіжне доручення, а підтвердженням цього факту – також виписка банку.

Таким чином, кредити, отримані підприємством, строк повернення яких перевищує 12 календарних місяців або один операційний цикл, відносяться до його довгострокових зобов'язань.

В плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, і інструкції по його використанні, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291, для відображення інформації про зобов'язання по кредитних операціях ДП “Чортківське лісове господарство” передбачено два класи рахунків [38]:

– клас 5 “Довгострокові зобов'язання”, рахунки цього класу призначені для обліку даних та узагальнення інформації про: заборгованість підприємства банкам за отриманими від них кредитами, яка не є поточним зобов'язанням (заборгованість, яка не підлягає погашенню протягом операційного циклу підприємства або протягом дванадцяти місяців з дати балансу), заборгованість підприємства щодо зобов'язань із залученням позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки; суму податку на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах внаслідок тимчасової різниці між обліковою та податковою базами оцінки; заборгованість за виданими довгостроковими векселями й розповсюдженими облігаціями. Довгострокові зобов'язання відображаються на рахунках бухгалтерського обліку, якщо їх оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок їх погашення.

– клас 6 “Поточні зобов'язання”. Рахунки цього класу призначені для обліку даних та узагальнення інформації про зобов'язання, які будуть погашені у звичайному ході операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців з дати балансу. На рахунках цього класу ведеться облік короткострокових позик, довгострокових зобов'язань, що стали поточною

заборгованістю зі строком погашення на дату балансу не більше дванадцяти місяців, короткострокових векселів виданих, розрахунків з постачальниками та підрядчиками, розрахунків з податків і платежів, розрахунків за страхуванням, розрахунків з оплати праці, розрахунків з учасниками – а також інших розрахунків та операцій, доходів майбутніх періодів. На окремих субрахунках синтетичних рахунків 63, 64, 65, 68 сальдо на кінець місяця може бути не лише кредитовим, але й дебетовим. Такі показники не згортаються, а сальдо синтетичного рахунка визначається розгорнуто за дебетом і кредитом як сума відповідного сальдо на субрахунках.

Дослідження питання суті обліково-аналітичної системи, її структури та функцій дає змогу зробити наступні висновки:

– обліково-аналітична система є однією з елементів (підсистем) загальної системи – підприємства, яка взаємодіє з іншими елементами даної системи й має відповідне місце, функції та завдання;

– завдання обліково-аналітичної системи полягає у забезпеченні керівництва підприємства необхідною обліково-аналітичною інформацією для прийняття управлінських рішень;

– обліково-аналітична система поряд із обслуговуючою функцією виконує функцію пізнання об'єкта управління через інформацію, яка утворюється в даній системі;

– в обліково-аналітичній системі мають місце інформаційні зв'язки між підсистемами обліку та аналізу;

– облік є важливою функцією управління. Суть обліку проявляється в його функціях, які поділяються на внутрішні й зовнішні;

– в обліковій підсистемі відбувається формування інформаційних даних оперативним, бухгалтерським і статистичним обліком. Дане формування здійснюється на етапах первинного, поточного та підсумкового обліку за допомогою відповідних методів, способів, прийомів, процедур обробки й передачі інформації відповідним користувачам;

– аналіз як важлива функція управління присутній на всіх етапах

формування інформації системою обліку. За допомогою аналізу обґрунтовуються відповідні управлінські рішення щодо діяльності підприємства.

Відповідно до вищенаведеного, обліково-аналітична система є інтегрованою системою, елементами якої є система обліку й аналізу, які взаємодіють між собою. Результатом роботи обліково-аналітичної системи підприємства є інформація, яка використовується різними користувачами для прийняття ними відповідних рішень щодо управління підприємством.

Важливим моментом у роботі обліково-аналітичної системи є рівновага між інформаційними потребами управління в процесі виконання поставлених завдань та інформаційними показниками, які формує й забезпечує дана система управління підприємством

2.2. Організація обліку довгострокових і короткострокових позик банку за національними стандартами

Здійснення підприємницької діяльності суб'єктом господарювання залежно від окреслених цілей може потребувати кредитування.

Основним видом кредитування є банківський кредит. Відповідно до Закону України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 р. № 2121-III наступними змінами та доповненнями, банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми [26].

Залежно від строку отримання грошових коштів банківський кредит поділяється на:

- довгострокові кредити (кредити, отримані на строк більший ніж один рік);
- короткострокові кредити (кредити на строк, що не перевищує один рік) [42, 30].

Об'єктами довгострокового кредиту банку можуть бути капітальні витрати на реконструкцію, модернізацію та розширення діючих основних фондів, на нове будівництво, приватизацію тощо.

Надання довгострокових позик характеризується підвищеним ризиком, тому банки у своїх діях керуються джерелами інформації щодо існуючих інвестицій, пропозицій і проектів не тільки конкретних підприємств, а й інших організацій:

- державних адміністрацій регіонів;
- фонду державного майна і майна комунальної власності;
- науково-дослідних, проектних і навчальних закладів;
- міністерств та відомств;
- окремих підприємств й організацій.

Можливість отримання довгострокового кредиту залежить від таких факторів, які повинні враховувати позичальники при контактах з персоналом банків:

- вартість проекту;
- термін реалізації проекту;
- строк окупності витрат;
- термін кредиту;
- довіра до клієнта (форма власності, частка власних коштів на інвестування, забезпеченість кредиту, чи є акції підприємства у володінні банком, величина клієнта, фінансово-економічний стан підприємства та його стабільність);
- підтримка (хоча б моральна) проектів державними і регіональними органами влади;

–інші фактори.

Банки при наданні кредитів відбирають найбільш ефективні проекти, що забезпечують випуск і збут продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, знижують собівартість продукції, підвищують продуктивність праці, збільшують прибутки, забезпечують зайнятість населення та інші позитивні зрушення у роботі підприємств і організацій. Проекти повинні пройти обов'язкову експертизу незалежних спеціалістів, які беруть за послуги 0,2-1% від кошторисної вартості розглянутого проекту [54, с.21].

Відповідно до П(С)БО 11 “Зобов'язання”, довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в Балансі за їхньою теперішньою вартістю. Теперішню вартість довгострокового зобов'язання за кредитом банку складають основна сума боргу за теперішньою вартістю та відсотків (ануїтету) за теперішньою вартістю [68].

Довгострокові кредити за характером погашення поділяються на такі, що погашаються одноразовим внеском, і такі, що погашаються на виплат (частинами, поступово). Розміри і термін повернення коштів обумовлюються кредитним договором.

Банківський процент сплачується в момент одержання кредиту, під час його повернення або рівними частками упродовж терміну кредиту. Банківський процент залежить від рівня виконання позичальником його зобов'язань, форми кредиту, загальноекономічної ситуації, терміну користування кредитом, зміни вартості кредитів на кредитному ринку, зміни рівня цін на товари, невизначеності умов фінансової діяльності підприємства та ін.

Теперішню вартість основної суми боргу визначають за допомогою таблиці значень теперішньої вартості однієї грошової одиниці.

Теперішня вартість ануїтету (дисконтована сума ануїтету на дату останньої виплати) визначається за допомогою таблиці значень теперішньої вартості звичайного ануїтету однієї грошової одиниці.

Розмір заборгованості підприємства за отриманими позиками на кінець періоду буде залежати від графіка погашення, обумовленого договором.

Погашення банківських кредитів може здійснюватись:

- сплатою заборгованості за відсотками і основною сумою боргу водночас в кінці строку позики;
- щомісячною сплатою заборгованості за відсотками і в кінці строку позики – за основною сумою кредиту;
- одночасною сплатою комісії та/або процентів авансом із сплатою основного боргу в кінці строку позики;
- у розстрочку;
- щорічними платежами з арифметичною або геометричною професією чи регресією;
- після обумовленого періоду;
- з постійною сумою погашення основного боргу;
- достроково (на вимогу) тощо.

Найчастіше позики погашаються постійними періодичними виплатами (щорічними, щоквартальними, щомісячними тощо), які включають відсотки і суму погашення основного боргу.

Довгострокове зобов'язання за кредитною угодою (якщо угода передбачає погашення зобов'язання на вимогу кредитора (позикодавця) у разі порушення певних умов, пов'язаних із фінансовим станом позичальника), умови якої порушені, вважається довгостроковим, якщо:

- позикодавець до затвердження фінансової звітності погодився не вимагати погашення зобов'язання внаслідок порушення;
- не очікується виникнення подальших порушень кредитної угоди протягом дванадцяти місяців з дати балансу [4, с.32].

Для обліку розрахунків за довгостроковими позиками банків та іншими залученими позиковими коштами у інших осіб, які не є поточним

зобов'язанням ДП “Чортківське лісове господарство” використовує пасивний рахунок 50 “Довгострокові позики” (рис. 2.2).

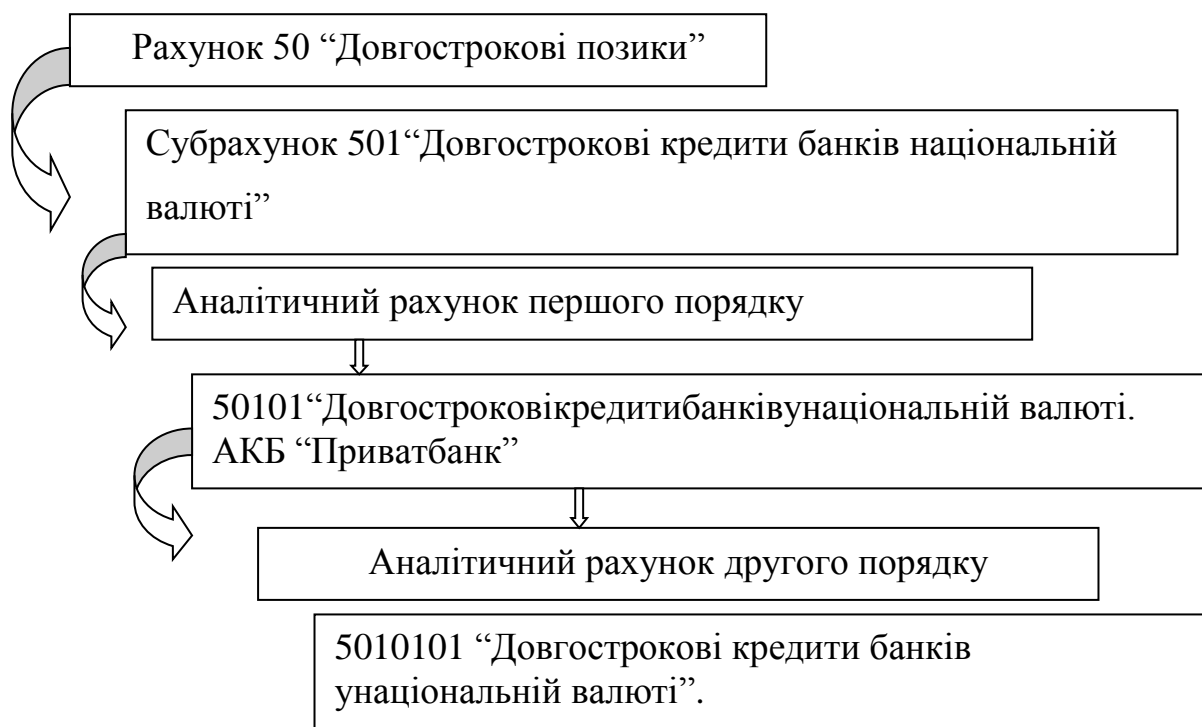

Рис. 2.2. Організація аналітичного обліку по рахунку 50 “Довгострокові позики” ДП “Чортківське лісове господарство”

За кредитом рахунка 50 “Довгострокові позики” відображаються суми одержаних довгострокових позик, а також переведення до їх складу короткострокових (відстрочених) позик, за дебетом – погашення заборгованості за ними та переведення до поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями. В разі необхідності та з метою спрощення обліку бухгалтерією самостійно Чортківського лісгоспу відкриваються субрахунки або використовуються введені Планом рахунків субрахунки.

Аналітичний облік ведеться за позикодавцями (банками) в розрізі кожного кредиту (позики) окремо та строками погашення кредиту (позики).

Операції, що показують рух позикових коштів, відображаються в бухгалтерії спиртзаводу на основі виписок банку та прикладених до них

первинних документів. Виписки обробляються методом зазначення кореспонденції рахунків обліку.

Дані оброблених виписок записуються в журналі 1. Аналітичний облік ведеться в оборотній відомості, де повинні знайти відображення банки, що надають позики, види кредитів, сума, строки погашення, проценти сплачені та інші дані, необхідні для розкриття інформації у фінансовій звітності.

Для узагальнення інформації про стан розрахунків за поточними зобов'язаннями, переведеними зі складу довгострокових при настанні строку погашення протягом дванадцяти місяців з дати балансу На ДП “Чортківське лісове господарство” рахунок 61 “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями”, який має субрахунки: “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті”; “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в іноземній валюті”.

За кредитом рахунка 61 “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями” відображається та частина довгострокових зобов'язань, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, за дебетом – погашення поточної заборгованості, її списання тощо.

Кредити банків підлягають погашенню:

– у строк, обумовлений кредитним договором або відповідно до графіка, представленого у кредитному договорі;

– до строку, вказаного у кредитному договорі (графіку) за взаємною згодою банку і позичальника;

– до строку, вказаного у кредитному договорі (графіку), у випадку, якщо банк припиняє дію кредитного договору внаслідок порушення зобов'язань позичальником [56, с.32].

У разі неможливості погашення заборгованості в зазначений термін на прохання позичальника і за згодою банку повернення кредиту переноситься на новий строк. Така операція продовження строку погашення боргу називається пролонгацією кредиту. Пролонгація кредиту оформлюється

додатковою угодою до основного кредитного договору. При цьому за використання такого відстроченого кредиту банком встановлюється підвищена ставка відсотка.

Короткострокові кредити можуть залучатися підприємствами у разі тимчасових фінансових труднощів, що виникають у зв'язку з витратами виробництва та обігу і на забезпечення надходження коштів у відповідному періоді.

Взаємовідносини між банком і позичальником щодо отримання короткострокових позик на тимчасові потреби (придбання необоротних й оборотних активів, оплата рахунків кредиторів, сезонне нагромадження матеріальних цінностей тощо) регламентуються в кредитних договорах, як правило, у письмовій формі. В угоді виділяються такі розділи:

- загальні дані (номер договору, дата, сторони, що укладають договір);
- предмет договору (зазначається мета, сума, строк надання позик, умови погашення, процент за кредит);
- зобов'язання банку (надання кредиту, його вид, консультації щодо прав позичальника у розпорядженні кредитом, з якою метою надано кредит);
- зобов'язання позичальника (використання за призначенням, штрафні санкції при порушенні цільового використання, повернення кредиту в установленій строк, подання звітності);
- права банку (відстрочка погашення, перевірка використання кредиту, можливість припинення дії угоди, штрафні санкції);
- права позичальника (дострокове погашення, можливість відстрочки платежу);
- особливі умови (перерахунок суми кредиту, зміна процентів за кредит, зміна умов угоди, спірні питання та їх вирішення, зміна юридичної адреси);
- адреси, реквізити сторін, підписи та печатки [74, с.134].

Погашення кредитів здійснюється за рахунок коштів позичальника на підставі ордерів-розпоряджень банку, строкових зобов'язань або платіжними дорученнями позичальника. При необхідності банк може пролонгувати термін

надання кредиту, а позичальник – достроково погасити заборгованість і процент за кредит. Останній визначається з урахуванням того, що сума отриманих процентів повинна покривати сплату процентів за залученими коштами, операційні витрати, пов'язані з обслуговуванням кредитних операцій, і забезпечити прибуток для банку.

Короткострокові кредити повинні погашатися, як видно з їх назви, за термін, що не перевищує одного року з дня дати балансу, в різних формах — грошима, цінними паперами, зобов'язаннями, переоформленням одного виду заборгованості на інший. Це дозволяє маневрувати коштами і завжди знайти вихід, щоби розрахуватися з банком. При цьому бухгалтерам необхідно налагодити раціональний метод аналітичного обліку кредитів, щоби мати вичерпну інформацію про заборгованість і строки її погашення. Крім того треба бути обережним у визначенні суми кредитів, які є дорогим ресурсом, і при їх оформленні обов'язково робити розрахунок окупності.

Облік розрахунків за кредитами банків у національній та іноземній валютах, строк повернення яких не перевищує дванадцять місяців з дати балансу, та за позиками, термін погашення яких минув, Марилівським спиртзаводом ведеться на рахунку 60 “Короткострокові позики”.

За кредитом рахунка 60 “Короткострокові позики” відображаються суми одержаних кредитів (позик), за дебетом – сума їх погашення та переведення до довгострокових зобов'язань у разі відстрочення кредитів.

Аналітичний облік ведеться за позикодавцями (банками) в розрізі кожного кредиту (позики) окремо за строками погашення кредиту.

Синтетичний облік довго- та короткострокових позик (кредит рахунків 50 і 60) Чортківським лісгоспом ведеться в журналі 2, окремо за рахунком 50 – розділ I, за рахунком 60 – розділ II. В обох розділах записи робляться на основі виписок банку з кредиту рахунків 50 чи 60 у дебет різних рахунків (14, 15, 30, 31, 37, 50, 51, 53, 60, 91, 92, 93, 94, 33, 35, 45, 48, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 95, 99).

У розділі I журналу 2 (таблиці 2.2) відображено отримання підприємством довгострокового кредиту (12.05 у сумі 900 000 грн.) на будівництво нового корпусу основного цеху № 3 строком на 18 (вісімнадцять) місяців.

Таблиця 2.2

Журнал 2 за квітень 2012р.

I. З кредита рахунка 50 „Довгострокові позики” в дебет рахунків

№ запису	Дата виписок банку (дата здійснення операцій)	14 „Довгострокові фінансові інвестиції”	15 „Капітальні інвестиції”	30 ”Каса”	31 „Рахунки в банках”	37 „Розрахунки з різними дебіторами”	50 „Довгострокові позики”, 51 „Довгострокові векселі” та інші (52,53)			60 „Короткострокові позики”	84 „Інші операційні витрати”	91 „Загально виробничі витрати”, 92 „Адміністративні витрати” та інші (94,33,35,45,48,61, 62,63,64,65,68,95, 99)					Всього
							№	№	№50			№	№	№	№	№	
1.	12.05								90000								900000
Всього								90000									900000

У таблиці 2.3 в розділі II журналу 2 відображається отримання короткострокової позики на тимчасові потреби підприємства (придбання сировини і матеріалів) у сумі 6913000грн., яку отримано 23 травня строком на 6 (шість) місяців.

Таблиця 2.3

Журнал 2 за травень 2010р.

II. З кредита рахунка 60 „Короткострокові позики” в дебет рахунків

№ запису	Дата виписок банку (дата здійснення операцій)	14 „Довгострокові фінансові інвестиції”	15 „Капітальні інвестиції”	30 ”Каса”	31 „Рахунки в банках”	37 „Розрахунки з різними дебіторами”	50 „Довгострокові позики”, 51 „Довгострокові векселі” та інші (53)			60 „Короткострокові позики”	84 „Інші операційні витрати”	91 „Загально виробничі витрати”, 92 „Адміністративні витрати” та інші (94,33,35,45,48,61, 62,63,64,65,68,95, 99)					Всього
							№	№	№50			№	№	№	№	№	
1.	23.05								691300								691300
Всього									691300								691300

Аналітичний облік ведеться в оборотній відомості (розділ III журналу 2), де відображаються позики в розрізі субрахунків, банків, строків погашення позик, сальдо на початок місяця, дебетовий і кредитовий оборот, сальдо на кінець місяця, нараховані проценти за позики за звітний період і з початку року. Наведена інформація достатньо характеризує стосунки між підприємством і банком з питань кредитування та погашення позик. Узагальнені дані можуть використовуватися для аналізу ефективності кредитів і результатів господарської діяльності, отриманих з їх допомогою.

Забезпеченням кредиту може бути гарантія. Нормативно-правовими актами України, які містять базові положення про гарантію, є Цивільний Кодекс та Господарський Кодекс. Відповідно до ст. 560 за гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником [91].

У ст. 200 зазначено, що гарантія є специфічним засобом забезпечення виконання господарських зобов'язань шляхом письмового підтвердження банком, іншою кредитною установою, страховою організацією (банківська гарантія) про задоволення вимог управненої сторони у розмірі повної грошової суми, зазначеної у письмовому підтвердженні, якщо третя особа не

виконає вказане у ньому певне зобов'язання, або настануть інші умови, передбачені відповідним підтвердженням [17].

Гарантія є чинною від дня її видачі та діє протягом строку, на який вона видана. Гарантія не може бути відкликана гарантом, якщо в ній не встановлено інше. Гарант зобов'язаний сплатити кредиторів грошову суму відповідно до умов гарантії у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією. Вимога кредитора до гаранта про сплату грошової суми відповідно до виданої ним гарантії пред'являється у письмовій формі.

Після одержання вимоги кредитора гарант повинен негайно повідомити про це боржнику і передати йому копії вимоги разом з доданими до неї документами. Обов'язок гаранта перед кредитором обмежується сплатою суми, на яку видано гарантію. Проте у разі порушення гарантом свого обов'язку його відповідальність перед кредитором не обмежується сумою, на яку видано гарантію.

Гарант має право на:

- зворотну вимогу до боржника в межах суми, сплаченої ним за гарантією кредиторів, якщо інше не встановлено договором між гарантом і боржником;
- на оплату послуг, наданих ним боржникові.

Однак основною гарантією погашення кредиту є поточна і майбутня фінансова стабільність позичальника, а також позитивні грошові потоки від проекту, який позичальник має намір фінансувати.

При прийнятті рішення надання кредиту перш за все оцінюється ступінь ризику, а не якість забезпечення. Отже, банк проводить політику пріоритетності якості об'єкта кредитування над забезпеченням кредиту.

Доцільно деталізувати інформацію про отримані позики та їх ефективне використання в управлінському обліку. Це можна здійснити методом порівняння витрат, пов'язаних з отриманням позик (оплата консультацій юристів, консалтингових фірм, сплата процентів за кредит, перестраховування

кредитів тощо) і доходів від реалізованих проектів, під які були отримані позики. Лише всебічний аналіз ефективності кожного впровадженого проекту дає можливість перевірити наскільки вдало використовувався залучений капітал. Якщо доходи перевищують витрати, це свідчить про ефективність використання позик банку.

2.3. Методичні аспекти обліку інших позикових коштів та векселів виданих

Відповідно до Господарського кодексу України суб'єкт господарювання має право випускати власні цінні папери та реалізовувати їх громадянам і юридичним особам. Цінним папером є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і визначає відносини між суб'єктом господарювання, який його випустив (видав), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його випуску, а також можливість видачі прав, що впливають з цього документа, іншим особам [17].

В Україні можуть випускатися і перебувати в обігу пайові, боргові та інші цінні папери. У сфері господарювання використовуються такі види цінних паперів: акції, облігації внутрішніх та місцевих позик, облігації підприємств, казначейські зобов'язання, ощадні сертифікати, векселі, інші види цінних паперів. Становлення ринкової інфраструктури в Україні передбачає розвинутий сектор фінансових інвестицій – придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів, інших фінансових інструментів [60, с.4]. У даному підрозділі розглядаються лише довгострокові інвестиції, термін яких перевищує один рік. Формами таких інвестицій є акції, облігації, векселі, депозитні вклади в банках, вкладення в статутний капітал спільних підприємств, деривативи (право та придбати чи продати цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених умовах).

Відповідно до Закону про цінні папери облігація— це цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відікодувати йому номінальну вартість цінного папера в передбачений в ньому строк і виплатою фіксованого процента. Облігації підприємств випускаються підприємствами усіх передбачених законом форм власності, об'єднаннями підприємств, акціонерними та іншими товариствами і не дають їх власникам права на участь в управлінні. Номінальна вартість, яка зазначається на облігації, є основною сумою платежу за облігацією, яка підлягає сплаті у день погашення облігації та нараховуються відсотки за відповідні періоди. Номінальна вартість облігації не змінюється. На відсоткових облігаціях завжди вказується ставка відсотків, під які випущено облігації. Ця ставка відсотків не змінюється з часом. Емітент облігації зобов'язується сплатити відсоток у визначені дати (щоквартально, кожні півроку, річно або в кінці обігу – при погашенні облігації). Кожний періодичний платіж за відсотками нараховується множенням основної суми облігації на встановлену ставку відсотків.

Суб'єкт господарювання – юридична особа має право випускати від свого імені облігації підприємства і реалізувати їх громадянам та юридичним особам та забороняється випуск облігацій підприємства для покриття збитків, пов'язаних із його господарською діяльністю [17].

Розміщуються облігації підприємств шляхом відкритого або закритого продажу. Розміщення передбачає відчуження облігацій емітентом або андеррайтером первинним власником облігацій шляхом укладання цивільно-правових угод впродовж терміну, визначеного в умовах випуску облігацій як термін розміщення. При відкритому продажу облігації розміщуються серед юридичних та фізичних осіб, коло яких раніше визначити неможливо. При закритому продажу облігації розміщуються і обертаються між юридичними особами (професійними учасниками ринку цінних паперів, банками, страховими компаніями, інститутами спільного інвестування і т.д.), перелік яких раніше визначений емітентом в рішенні про випуск облігацій. Витрати на

випуск та розміщення облігацій зменшують фактичну вартість продажу. Оцінка та облік зобов'язання за випущеними облігаціями залежать від строку погашення зобов'язання. Зобов'язання за короткостроковими облігаціями як цінних паперів, пов'язаних із найменшим ризиком для інвестора, належать до поточних зобов'язань і відображаються в Балансі за сумою погашення у розділі IV пасиву Балансу “Поточні зобов'язання” по рядку “Інші поточні зобов'язання”.

Щодо відображення зобов'язання за короткостроковими облігаціями у системі рахунків бухгалтерського обліку, то слід зазначити, що Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій не передбачено окремий рахунок для відображення зобов'язань за облігаціями, строк погашення яких не перевищує одного року. На наш погляд, для обліку таких зобов'язань доречно відкрити такі субрахунки до рахунку 60 “Короткострокові позики”: 607 “Зобов'язання за короткостроковими облігаціями”; 608 “Премія за випущеними короткостроковими облігаціями”; 609 “Дисконт за випущеними короткостроковими облігаціями”.

Зобов'язання за довгостроковими облігаціями, на які нараховуються відсотки, відображаються в Балансі на дату продажу за вартістю продажу, теперішньою вартістю [8, с.298]. Заборгованість за довгостроковими облігаціями, на які нараховуються проценти, відображається у Балансі у розділі III пасиву “Довгострокові зобов'язання” по рядку “Інші довгострокові фінансові зобов'язання”.

Облік довгострокових облігацій ведеться Чортківським лісгоспом на рахунку 52 “Довгострокові зобов'язання за облігаціями”, який призначено для обліку розрахунків з іншими особами за випущеними та сплаченими власними облігаціями строком погашення більше дванадцяти місяців з дати балансу.

Чортківським лісгоспом до рахунку 52 “Довгострокові зобов’язання за облигаціями” відкрито такі субрахунки: “Зобов’язання за облигаціями”; “Премія за випущеними облигаціями”; “Дисконт за випущеними облигаціями”.

За кредитом субрахунка 521 “Зобов’язання за облигаціями” ведеться облік боргових зобов’язань за номінальною вартістю облигацій, за дебетом — погашення заборгованості за розрахунками з власниками облигацій.

За кредитом субрахунка 522 “Премія за випущеними облигаціями” відображається нарахування сум премій за випущеними облигаціями, за дебетом – погашення заборгованості з нарахованих премій за облигаціями.

За дебетом субрахунка 523 “Дисконт за випущеними облигаціями” ведеться облік сум дисконту за випущеними облигаціями, за кредитом – списання нарахованих сум.

Аналітичний облік довгострокових зобов’язань за облигаціями ведеться за їх видами та термінами погашення. Порядок відображення в обліку операцій з довгостроковими облигаціями залежить від того, чи співпадає дата емісії облигації з датою сплати відсотка. Вексельний оборот в Україні відновлений Законом про банки і банківську діяльність від 7.12.20011 р. № 2121-III та змінами і доповненнями до нього. В цьому законі зазначено, що вексель— це цінний папір, що засвідчує безумовне грошове зобов’язання боржника (векседавця) сплатити у певний термін зазначену суму грошей власнику векселя (векселетримача) [26].

З урахуванням вимог положення про векселі від 07.08.1937 р. був затверджений “Порядок проведення банками операцій з векселями” головного правління НБУ від 25.02.1993 р. з наступними змінами і доповненнями. Цим порядком передбачено операції банку з векселями:

–кредитні – облік (дисконт) векселів, видача позик до запитання під забезпечення векселів, рефінансування вексельних операцій;

–комісійні – приймання векселів на інкасо для отримання платежів і для оплати векселів у строк, зобов’язання оплатити вексель за платника (доміциляція).

Облік довгострокових векселів ведеться на рахунку 51 “Довгострокові векселі видані” з виділенням двох субрахунків – векселі у національній та векселі в іноземній валюті [88, с.230].

Оборот переказного векселя здійснюється протягом короткого або тривалого часу. Якщо час обороту векселя перевищує 12 місяців з дати балансу, то він вважається довгостроковим. На рахунку 51 “Довгострокові векселі видані” ведеться облік розрахунків із постачальниками, підрядниками та іншими кредиторами за матеріальні цінності, виконані роботи, отримані послуги та інші операції, за якими заборгованість покупця забезпечується виданими векселями. Заборгованість за векселями можна оформити за такою схемою (рис. 2.3).

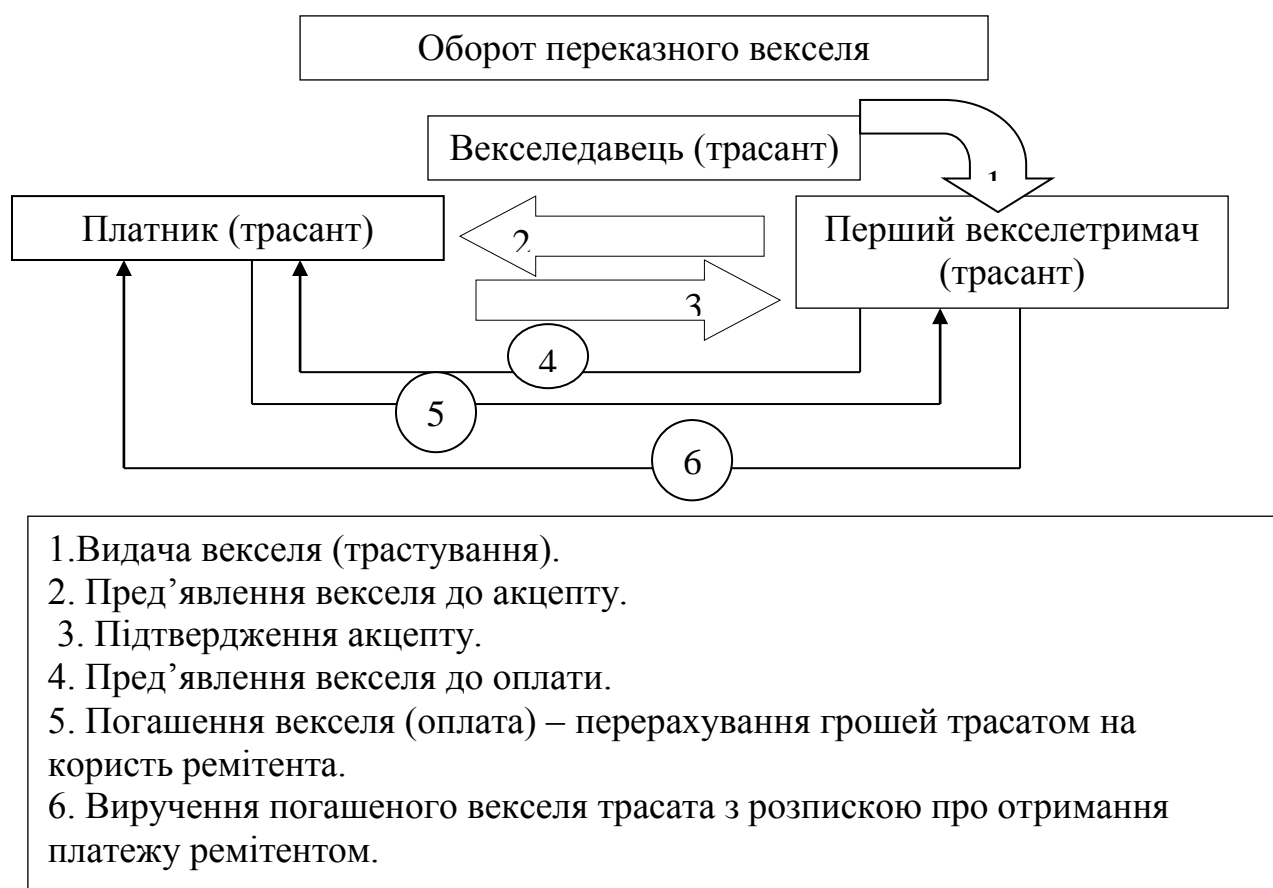

Рис. 2.3. Оборот переказного векселя на ДП “Чортківське лісове господарство”

Документооборот у вексельному обігу має специфічні риси, тому кожний факт, що фіксує рух векселів та претензії щодо оплати, повинен відображатися

у певних документах. На ДП “Чортківське лісове господарство” документооборот у вексельному обігу здійснюється за схемою поданою на рис. 2.4.

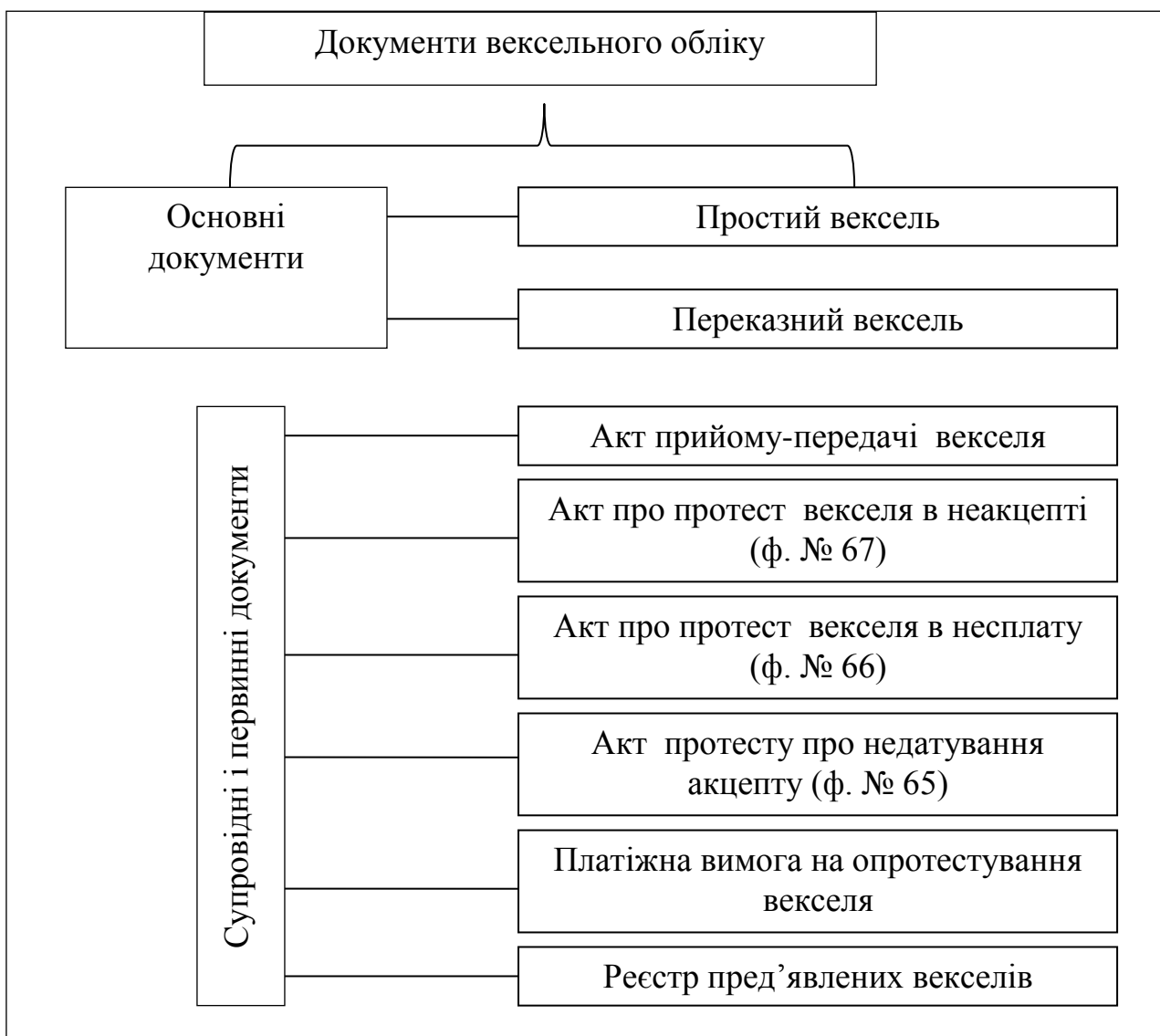

Рис. 2.4 . Документооборот у вексельному обігу на ДП “Чортківське лісове господарство”

У бухгалтерії Чортківського держлісгоспу операції з векселями виданими відображаються так:

–видано постачальнику довгостроковий вексель:Дт63 „Розрахунки з постачальниками і підрядниками”;Кт51 „Довгострокові векселі видані”;

–оформлення заборгованості перед бюджетом довгостроковим векселем за погодженням у порядку реструктуризації боргу (надання відстрочки): Дт 64 “Розрахунки за податками і платежами”; Кт 51 “Довгострокові векселі видані”;

–оформлення заборгованості з операцій страхування довгостроковим векселем: Дт 65 “Розрахунки за страхуванням”; Кт 51 “Довгострокові векселі видані”;

–оформлення заборгованості з поточної заборгованості за іншими операціями довгостроковими векселями: Дт 68 “Розрахунки за іншими операціями”; Кт 51 “Довгострокові векселі видані”;

–відображення курсової різниці у зв’язку зі зниженням курсу гривні по відношенню до іноземних валют: Дт 945 “Втрати від операційної курсової різниці”; Кт 512 “Довгострокові векселі видані в іноземній валюті”;

За векселями з платежами не за місцем обліку банк бере плату „порто” - поштово-телеграфні витрати і “дамно” – комісія банку за інкасацію іногородніх векселів.

На дату балансу проводиться оцінка векселів з відображенням різниці в балансі.

На суму дисконту складається запис: Д-т 952 “Інші фінансові витрати”; К-т 51 “Довгострокові векселі видані”.

Погашення заборгованості за виданими векселя відображається різними проводками залежно від змісту операції.

–погашення векселя готівкою або в порядку безготівкових розрахунків:

Д-т 51 “Довгострокові векселі видані”; К-т 30 “Каса” (видано готівкою); К-т 31 “Рахунки в банках” (перераховано через банк).

–зараховано зустрічні вимоги в рахунок погашення векселя:

Д-т 51 “Довгострокові векселі видані”; К-т 37 “Розрахунки з різними дебіторами”.

–заміна зобов’язань з довгострокового векселя зобов’язанням з позики (оформлено позику під вексель): Д-т 51 “Довгострокові векселі видані”; К-т 50 “Довгострокові позики”; К-т 60 “Короткострокові позики”.

–переведення заборгованості за довгостроковим векселем в поточну заборгованість: Д-т 51 “Довгострокові векселі видані”; К-т 61 “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями”.

–відображення доходу від списання довгострокового векселя у зв’язку з ростом курсу гривні по відношенню до іноземних валют: Д-т 512 “Довгострокові векселі видані”; К-т 744 “Доход від неопераційної курсової різниці”.

–доход від списання заборгованості за векселем (минули строки, відмова депозитора від вимог оплати та ін.): Д-т 51 “Довгострокові векселі видані”; К-т 746 “Інші доходи від звичайної діяльності”.

Бланки векселів на підприємстві повинні зберігатися в сейфі або в касі як бланки суворої звітності, тому їх придбання відображається на забалансовому обліку в дебеті рахунка 08 “Бланки суворої звітності”, а використання — у кредиті рахунка 08.

Синтетичний облік векселів виданих Чортківським лісгоспомобліковується в журналі 3 (кредит рахунка 51), аналітичний - в оборотній відомості 3.4 з відображенням даних про залишки і рух за кожним виданим векселем.

Рахунок векселів виданих має два субрахунки: 621 - для обліку векселів у національній валюті, 622 – в іноземній валюті.

У кредиті рахунка 62 відображається видача векселів у забезпечення поставок, виконаних робіт чи послуг постачальників та різних кредиторів, а у дебеті – погашення заборгованості та списання векселів.

Господарські операції відображаються так: Дт45 “Вилучений капітал” (розрахунки за основні засоби, будівельно-монтажні, проектні роботи, які не відносяться на собівартість продукції); Дт 61 “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями” (видано вексель на суму поточної заборгованості); Дт 63 “Розрахунки з постачальниками і підрядниками” (видано постачальнику вексель); Дт 64 “Розрахунки за податками і платежами” (видано вексель податковим органам); Дт 65 “Розрахунки за страхуванням” (видано

вексель органам соціального страхування); Дт 68 “Розрахунки за іншими операціями” (видано векселі різним кредиторам); Дт 94 “Інші витрати операційної діяльності” (видано вексель на суму фінансових санкцій до підприємства); Кт 62 „Короткострокові векселі видані”.

Спільним для цих операцій є те, що векселі видаються різним юридичним організаціям, а платежі за векселями будуть оплачені пізніше з поточних рахунків векселедавця або інших гарантів: Дт 62 “Короткострокові векселі видані”; Кт 31 “Рахунки в банках”.

Погашення векселів може здійснюватися різними шляхами: Дт 62 “Короткострокові векселі видані”; Кт 30 “Каса” (оплата векселя готівкою); Кт 36 “Розрахунки з покупцями і замовниками” (повернення боргу виданим векселем, придбаним в інших організаціях); Кт 37 “Розрахунки з різними дебіторами” (повернення боргу виданим векселем); Кт 46 “Неоплачений капітал” (оплачено учасниками виданий вексель і зменшено їх заборгованість у статутний капітал); Кт 50 “Довгострокові позики” (оплачено вексель за рахунок позики); Кт 60 “Короткострокові позики” (оплачено вексель за рахунок позики); Кт 64 “Розрахунки за податками і платежами” (повернення переплати шляхом погашення векселя); Кт 71 “Інший операційний дохід” (списано заборгованість за векселем).

Кредитовий оборот за рахунком 62 відображається у журналі 3, аналітичний облік необхідно організувати самостійно в оборотній відомості з відображенням окремо кожного векселя і векселедержателя.

Облік інших поточних зобов'язань на спиртзаводі ведеться на рахунку 68 “Розрахунки за іншими операціями”. В бухгалтерії Чортківського державного лісгоспу використовуються такі субрахунки: 681 “Розрахунки за авансами одержаними”; 682 “Внутрішні розрахунки”; 683 “Внутрішньогосподарські розрахунки”; 684 “Розрахунки за нарахованими відсотками”; 685 “Розрахунки з іншими кредиторами”.

На субрахунку 681 “Розрахунки за авансами одержаними” ведеться облік одержаних авансів під поставку матеріальних цінностей або під виконання

робіт, а також суми попередньої оплати покупцями і замовниками рахунків постачальника за продукцію і виконані роботи.

Зобов'язання, обумовлені авансовою виплатою покупцем товарів чи послуг, виникає внаслідок угоди, за якою продавець зобов'язується надати товари чи послуги за визначеними цінами, асортиментом, кількістю і якістю. Умовами договору може передбачатись, що продавець, отримавши певну суму, зобов'язується поставити товари за цінами, що склалися на момент погашення заборгованості. Отже, з плином часу оцінка товарів і послуг може змінитися, але незмінною лишиться обумовлена кількість та якість товару [11, с.13].

На субрахунку 682 “Внутрішні розрахунки” ведеться облік всіх видів поточних розрахунків з дочірніми і асоційованими підприємствами.

На субрахунку 683 “Внутрішньогосподарські розрахунки” ведеться облік внутрішньогосподарських розрахунків з виробничими одиницями і господарствами, виділеними на окремий баланс, за взаємним відпуском матеріальних цінностей; реалізацією продукції, робіт, послуг; передачею витрат загальноуправлінської діяльності; виплатою заробітної плати працівникам цих господарств; за іншими видами розрахунків.

На субрахунку 684 “Розрахунки за нарахованими відсотками” ведеться облік нарахованих відсотків за:

–використання коштів або товарів (робіт, послуг), отриманих у кредит;

–використання майна, отриманого в користування (орендні операції тощо);

–іншими операціями.

На субрахунку 685 “Розрахунки з іншими кредиторами” ведеться облік операцій, які не передбачені для обліку на інших субрахунках рахунка 68 “Розрахунки за іншими операціями”, а саме: з різними організаціями та операціями некомерційного характеру (навчальними та науково-дослідними

закладами тощо); з наймачами квартир і особами, які проживають у гуртожитках житлово-комунального господарства підприємства, організації; з орендарями нежитлових приміщень житлово-комунального господарства; з батьками дітей за відвідування дитячих закладів; за іншими операціями.

Аналітичний облік розрахунків з іншими кредиторами ведеться окремо за підприємствами, організаціями, установами та фізичними особами, з якими здійснюються розрахунки.

Суми поточних зобов'язань відображаються у IV розділі пасиву балансу в статті “Поточні зобов'язання”. Суми зобов'язань, які не можуть бути включеними до інших статей, наведених у розділі “Поточні зобов'язання”, відображаються по статті “Інші поточні зобов'язання”.

Висновки до розділу 2

Отже, отримання кредитів – це не технічна операція з укладання угоди з банком про позику на певний термін, а досить відповідальна юридична подія, яка викликає зміни в активах і пасивах балансу підприємства та визначає поведінку менеджерів щодо підвищення рівня економічної ефективності прийнятих рішень. Банки при наданні кредитів відбирають найбільш ефективні проекти, що забезпечують випуск і збут продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, знижують собівартість продукції, підвищують продуктивність праці, збільшують прибутки, забезпечують зайнятість населення та інші позитивні зрушення у роботі підприємств і організацій.

Короткострокові кредити повинні погашатися, як видно з їх назви, за термін, що не перевищує одного року з дня дати балансу, в різних формах — грошима, цінними паперами, зобов'язаннями, переоформленням одного виду заборгованості на інший. Це дозволяє маневрувати коштами і завжди знайти вихід, щоби розрахуватися з банком. При цьому бухгалтерам необхідно налагодити раціональний метод аналітичного обліку кредитів, щоби мати вичерпну інформацію про заборгованість і строки її погашення. Інформація щодо обліку кредитів достатньо характеризує стосунки між підприємством і банком з питань кредитування та погашення позик. Узагальнені дані можуть використовуватися для аналізу ефективності кредитів і результатів господарської діяльності, отриманих з їх допомогою. Доцільно деталізувати інформацію про отримані позики та їх ефективне використання в управлінському обліку. Це можна здійснити методом порівняння витрат, пов'язаних з отриманням позик (оплата консультацій юристів, консалтингових фірм, сплата процентів за кредит, перестрашування кредитів тощо) і доходів від реалізованих проектів, під які були отримані позики. Лише всебічний аналіз ефективності кожного впровадженого проекту дає можливість перевірити наскільки вдало використовувався залучений капітал. Якщо доходи перевищують витрати, це свідчить про ефективність використання позик банку.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ І АУДИТУ

КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Діагностика фінансового стану підприємства для проведення аналізу кредитоспроможності ДП “Чортківське лісове господарство”

Одним із інструментів з’ясування реальної конкурентоспроможності є аналіз фінансового стану підприємства. Аналіз фінансового стану навіть найблагополучнішого підприємства є постійною необхідністю, бо не можна вести господарство без аналізу його доходів і витрат. Це було важливо завжди, а тим більше – нині, коли на зміну безгосподарності й безвідповідальності приходить підприємництво, суворі дисципліна й ощадливість. Закони ринкової економіки потребують відповідного способу мислення й поведінки всіх її учасників. Ринкова економіка приводить у рух усі ресурси, аби кожна вкладена в підприємство гривня давала найвищий прибуток. Щоб забезпечити це, необхідно постійно аналізувати фінансовий стан, проводити обґрунтовані наукові дослідження фінансових відносин і руху фінансових ресурсів у процесі господарської і торговельної діяльності кожного підприємства [82, с.29].

Інформаційною базою аналізу фінансового стану є бухгалтерська фінансова звітність, тобто система показників, які відображають майновий і фінансовий стан підприємства на конкретну дату.

Основним джерелом інформації для проведення аналізу кредитоспроможності ДП “Чортківське лісове господарство” є:

- Баланс (додаток А, А¹);
- Звіт про власний капітал (додаток Б, Б¹);
- Примітки до фінансової звітності (додаток В);

Метою діяльності підприємства є ефективне використання наявного виробничого потенціалу, створення сприятливих умов для збільшення

виробництва і реалізації продукції і на цій основі отриманого прибутку задоволення соціальних та економічних інтересів членів трудового колективу.

Надходження, набуття, створення майна підприємства здійснюється за власні та позичені кошти, співвідношення яких розкриває його фінансовий стан. Детальний аналіз цього питання дає можливість установити, якою мірою підприємство може спиратися на власні кошти і скільки треба позичити, а також наскільки ефективно використовуються власні й позичені кошти [43, с.61]. Активи підприємства складаються з необоротних та оборотних активів. Аналіз структури активів проводимо на основі даних табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Аналіз структури оборотних активів ДП “Чортківське лісове господарство”

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	Абсолютне відхилення		Вертикальний аналіз				
				2012 від 2010	2012 від 2011	2010	2011	2012	Відхилення	
									2012 від 2010	2012 від 2011
Грошові кошти та їх еквіваленти: у національній валюті	3,0	11,0	43,0	40,0	32,0	0,1	0,3	1,1	1,0	0,7
у іноземній валюті	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Поточні фінсові інвестиції:	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Векселі одержані	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Дебітори	809,0	977,0	885,0	76,0	-92,0	23,1	24,0	23,1	–	-0,9
Запаси	454,0	714,0	685,0	231,0	-29,0	13,0	19,0	18,0	5,0	-1,0
Незавершене виробництво	1963,0	1791,0	1245,0	-718,0	-546,0	56,0	47,0	32,4	-23,6	-14,6
Готова продукція	155,0	225,0	843,0	688,0	618,0	4,4	7,6	18,0	13,6	10,4
Товари	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Інші оборотні активи	121,0	60,0	136,0	15,0	76,0	3,4	2,1	7,4	4,0	5,3
Усього	3505,0	3778,0	3837,0			100	100	100	-	-

Аналітичні дані таблиці 3.1. свідчать, що протягом 2010-2012 рр. в структурі оборотних коштів відбулися позитивні зміни. А саме, значно зросли запаси (231,0 тис. грн.), скоротилася дебіторська заборгованість на 92,0 тис. грн. порівняно з 2011 роком та скоротилося незавершене виробництво на 718,0 тис. грн. в порівнянні з 2010 роком та на 546,0 тис. грн. – з 2011 роком.

Отже, ДП “Чортківське лісове господарство” має стійке фінансове становище, і як наслідок є кредитоспроможним підприємством.

Зростання оборотних коштів відбувається за рахунок:

- зменшення витрат за рахунок прибутку, що залишився в розпорядженні підприємства;
- капітальні вкладення;
- довгострокові фінансові вкладення;
- зменшення кредиторської заборгованості.

При різній ефективності використання оборотних коштів зростання запасів в одному випадку може бути оцінене як свідчення про розширення обсягів діяльності, а в іншому – як свідчення про зниження ділової активності і відповідного збільшення періоду обігу коштів [39, с.124].

На основі аналізу даних табл. 3.2 визначаємо тип стратегії підприємства щодо довготермінових вкладень. Висока питома вага нематеріальних активів у складі необоротних активів і високий рівень приросту нематеріальних активів у зміні загальної величини необоротних активів за звітний період свідчать про інноваційний характер стратегії організації (тобто наявна орієнтація на вкладення в інтелектуальну власність).

Наведені дані в таблиці 3.2 засвідчують, що основну питому вагу в складі необоротних активів займають основні засоби, а саме 91,2 % – 2010р., 83,0% – 2011р., 79,3 % – 2012р. Протягом аналізованого періоду їх вартість зросла на 122,0 тис. грн. порівняно з 2010 роком та на 132,0 тис. грн. – 2011 роком. Це характеризує Чортківський держлісгосп, як підприємство, що використовує відносно застаріле обладнання і його знос постійно зростає. В свою чергу зріс обсяг незавершеного будівництва на 659,0 тис. грн. (11,9%) порівнюючи з

аналогічним періодом 2010 року та на 235,0 тис. грн. (3,3 %) – 2011 року, а це є свідченням того, що дані об'єкти є не придатними до використання і не введені в обіг. Позитивним моментом в діяльності лісгоспу є відсутність довготермінової дебіторської заборгованості.

Таблиця 3.2

Аналіз структури необоротних активів ДП “Чортківське лісове господарство”
(у тис. грн.)

Показники	Абсолютні величини			Питома вага (%) у загальній величині активів			Зміни			
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	Абсолютні величини		У питомій вазі	
							2012 від 2010	2012 від 2011	2012 від 2010	2012 від 2011
Нематеріальні активи	7,0	2,0	1,0	0,2	0,04	0,02	-6,0	-1,0	-0,18	-0,02
Незавершене будівництво	313,0	737,0	972,0	7,4	16,0	19,3	659,0	235,0	11,9	3,3
Основні засоби	3869,0	3859,0	3991,0	91,2	83,0	79,3	122,0	132,0	-11,9	-3,7
Довготермінова дебіторська заборгованість	53,0	65,0	66,0	1,2	0,96	1,38	13,0	1,0	0,18	0,42
Довготермінові фінансові інвестиції	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Інвестиційна нерухомість	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Інші необоротні активи	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Разом необоротних активів	4242,0	4663,0	5030,0	100	100	100	788,0	367,0	–	–

Подібні високі показники за довготерміновими фінансовими вкладеннями відображають фінансово-інвестиційну стратегію розвитку.

Аналіз структури пасивів ДП “Чортківське лісове господарство” проводимо аналогічно до аналізу структури активів. Для такої аналітичної роботи використаємо подану нижче табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Аналіз структури пасивів ДП “Чортківське лісове господарство”(у тис. грн.)

Показники	Абсолютні величини			Питома вага (%) у загальній величині пасивів			Зміни			
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	Абсолютні величини		У питомій вазі	
							2012 від 2010	2012 від 2011	2012 від 2010	2012 від 2011
Реальний власний капітал	3994,0	4174,0	3956,0	51,6	50,0	44,6	-38,0	-218,0	-7,0	-5,4
Позичені засоби	3752,0	4207,0	4893,0	48,4	50,0	55,4	1141,0	686,0	7,0	5,4
Разом джерел засобів	7746,0	8381,0	8867,0	100	100	100	1121,0	486,0	–	–
Коефіцієнт автономії	0,5	0,5	0,8	–	–	–	0,3	0,3	–	–
Коефіцієнт співвідношення позичених і власних засобів	0,9	1,0	1,2	–	–	–	0,3	0,2	–	–

З даних таблиці 3.3 видно, що Чортківське лісове господарство здійснює свою виробничо-господарську діяльність частково за рахунок власного капіталу. Його питома вага у загальній величині пасивів становить 51,6 % – 2010р., 50,0 % – 2011р., 44,6% – 2012р. В свою чергу позичені засоби протягом аналізованого періоду зросли, а саме на 1141,0 тис. грн. (7,0 %) порівняно з 2010 роком та на 686,0 тис. грн. (5,4%) – 2011 роком, що є свідченням того, що підприємство залучає в свою діяльність позикові кошти. В даній економічній ситуації підприємства використовують всі засоби для того щоб незбанкрутувати.

Позитивним моментом в діяльності Чортківського лісгоспу є зростання коефіцієнта автономії, який протягом порівняно з 2010 роком зріс на 0,3 пункта, що додає підприємству фінансової стабільності. Сума позикового капіталу також зросла на 1141,0 тис. грн. порівнюючи з даними 2010 року, а в порівнянні з 2011 роком – на 686,0 тис. грн., що свідчить про зростання ступеня

фінансової залежності підприємства від залучених кредитів та інших позикових коштів.

Здійснення аналізу фінансового стану ДП “Чортківське лісове господарство” було би неповним, коли б нами не було вивчено динаміку і структуру власного і позиченого капіталу (табл. 3.4, 3.5.).

Таблиця 3.4

Аналіз структури власного капіталу ДП “Чортківське лісове господарство” (у тис. грн.)

Показники	Абсолютні величини			Питома вага (%) у загальній величині власного капіталу			Зміни			
							Абсолютні величини		У питомій вазі	
	2010р.	2011р.	2012р.	2010р.	2011р.	2012р.	2012 від 2010	2012 від 2011	2012 від 2010	2012 від 2011
Статутний капітал	3330,0	3330,0	3330,0	98,1	78,0	84,2	–	–	-13,9	6,2
Пайовий капітал	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Додатковий капітал	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Інший додатковий капітал	664,0	507,0	626,0	20,0	12,3	15,8	-38,0	119,0	-4,2	3,5
Резервний капітал	–	337,0	–	–	9,7	–	–	-337,0	–	-9,7
Нерозподілений прибуток	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Доходи майбутніх періодів	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Неоплачений капітал	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Вилучений капітал	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Разом реальний капітал	3394,0	4174,0	3956,0	100	100	100	-38,0	-218,0	–	–

За даними аналітичної таблиці 3.4 можна зробити висновок, що суттєвих змін в структурі власного капіталу не спостерігається. Незначні зміни відбулися

в величині іншого додаткового капіталу на протязі 2010 – 2012 років, а саме скоротилася його величина на 38,0 тис.грн. (2010р.) та зросла на 119,0 тис. грн.. (2011 р.). В зв'язку знегативними змінами, які відбулися в фінансовій діяльності ДП “Чортківське лісове господарство”, скоротилася величина реального власного капіталу, а саме на 38,0 тис. грн. – порівняно з 2010 роком та на 218,0 тис. грн.. – з 2011 роком. Дані таблиці 3.4 ще раз підтверджують про зростання фінансової залежності Чортківського держлісгоспу від зовнішніх кредиторів.

Таблиця 3.5

Динаміка структури позикового капіталу ДП “Чортківське лісове господарство”,
тис.грн.

Джерело капіталу	Сума, тис.грн.			Структура капіталу, %			Відхилення	
	2010р.	2011р.	2012р.	2010р.	2011р.	2012р.	2012 від 2010	2012 від 2011
Довгострокові кредити банку	-	-	-	-	-	-	-	-
Короткострокові кредити банків	-	-	600,0	-	-	12,3	12,3	12,3
Кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги	999,0	2270,0	1355,0	27,2	54,0	28,0	0,8	-26,0
по авансах	1072,0	910,0	1214,0	29,0	22,3	25,0	-4,0	2,7
з позабюджетних платежів;	-	-	-	-	-	-	-	-
бюджетом;	1235,0	431,0	526,0	33,0	10,2	11,0	-22,0	0,8
по страхуванню;	115,0	161,0	180,0	3,1	4,3	3,7	0,6	-0,6
по оплаті праці;	228,0	303,0	563,0	6,1	7,2	11,5	5,4	4,3
з учасниками;	-	-	-	-	-	-	-	-
Із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші зобов'язання	103,0	132,0	205,0	2,7	3,1	4,2	1,5	1,1
Всього	3752,0	4207,0	4893,0	100	100	100	-	-

З аналітичних даних таблиці 3.5 видно, що підприємство в аналізованому періоді довгострокові кредити банків не використовувало, що дуже характерно для державних підприємств. Проте в 2012 році Чортківський державний лісгосп залучав короткострокові кредити банків, а саме 600,0 тис.грн. в 2012 році. Залучення позикових коштів в оборот підприємства являється нормальним явищем. Це могло б посприяти тимчасовому покращенню фінансового стану при умові, що кошти не заморожуються на тривалий час в обороті і своєчасно повертаються. В іншому випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що приводить до виплати штрафів, санкцій і погіршенню фінансового стану підприємства. Негативним моментом в діяльності ДП “Чортківське лісове господарство” є те, що, збільшилась доля заборгованості: за товари, роботи і послуги, розрахунки з бюджетом та по страхуванню. В свою чергу зріс обсяг інших зобов’язань держлісгоспу, а саме на 102,0 тис.грн. в порівнянні з 2010 роком та на 73,0 тис.грн. – з 2011 роком. Збільшення долі одержаних авансів свідчить про зростання кількості замовлень які можуть бути сплачені “живими” грошима.

Ліквідність характеризує здатність підприємства швидко перетворити активи на гроші. Оцінюючи ліквідність підприємства, аналізують достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов’язань – короткострокової кредиторської заборгованості. Ліквідність підприємства в короткостроковому періоді визначається його можливостями покрити свої короткострокові зобов’язання. Під короткостроковим періодом умовно розуміють строк до одного року, хоча іноді він також ототожнюється з операційним циклом.

Існує декілька ступенів ліквідності. Недостатня ліквідність, як правило, означає, що підприємство не може скористатися вигідними комерційними можливостями, що виникають. На цьому рівні недостатня ліквідність означає, що немає свободи вибору, і це обмежує свободу дій керівництва. Більш значна нестача ліквідності свідчить про те, що підприємство не може оплатити свої поточні борги та зобов’язання. Це може призвести до інтенсивного продажу

довгострокових вкладень та активів, а в найгіршому випадку — до неплатоспроможності та банкрутства.

Для власників підприємства недостатня ліквідність може означати зменшення прибутковості, втрату контролю та часткову або повну втрату вкладень капіталу [15, с.25]. У випадку, коли власники несуть необмежену відповідальність, їх збитки можуть навіть перевищити початкові вкладення.

Для кредиторів недостатня ліквідність боржника може свідчити про затримку у сплаті процентів та основної суми боргу. Поточний стан ліквідності підприємства може також вплинути на відносини з покупцями (клієнтами) та постачальниками товарів та послуг. Такі зміни можуть призвести до неспроможності підприємства виконати умови контрактів та призвести до втрати зв'язків з постачальниками. Ось чому ліквідності надається таке важливе значення. Якщо підприємство не може погасити свої поточні зобов'язання по мірі того, як настає строк їх оплати, його подальше існування ставиться під сумнів.

Баланс підприємства вважають абсолютно ліквідним, якщо:

$$A_1 > P_1, A_2 > P_2, A_3 > P_3, A_4 < P_4 \text{ [5, 159].}$$

Підприємство буде ліквідним, якщо його поточні активи перевищуватимуть короткострокові зобов'язання. Підприємство може бути ліквідним у більшій чи меншій мірі. Якщо на підприємстві оборотний капітал складається в основному з коштів (грошей) та короткострокової дебіторської заборгованості, то таке підприємство вважають ліквіднішим, ніж те, де не тільки про платоспроможність підприємства згадується на конкретну дату, а й у випадках надзвичайних ситуацій.

В залежності від того, якими платіжними засобами (активами) підприємство має можливість здійснити оплату своїх зобов'язань, розраховують три рівні платоспроможності.

Загальний коефіцієнт покриття важливим показником платоспроможності. Він визначається співвідношенням усіх поточних активів до поточних зобов'язань і характеризує достатність оборотних активів підприємства

для погашення своїх боргів. Загальний коефіцієнт покриття показує, скільки грошових одиниць оборотних активів припадає на кожну грошову одиницю поточних зобов'язань. Критичне значення коефіцієнта покриття – 1. При коефіцієнті покриття < 1 підприємство має неліквідний баланс. Значення коефіцієнта покриття у межах 1-1,5 свідчить про те, що підприємство може своєчасно ліквідувати борги [39, с.115].

Якщо на покриття зобов'язань підприємство передбачає мобілізувати оборотні активи в частині грошових коштів і коштів в розрахунках, можна одержати коефіцієнт швидкої ліквідності. Він дорівнює частці від ділення цієї частини оборотних активів на суму поточних зобов'язань підприємства. Теоретично виправдана оцінка цього коефіцієнта знаходиться в межах 0,5-1,0.

Наймобільнішою частиною оборотних активів є гроші. Оборотні активи в грошах готові до платежу й розрахунків негайно, тому відношення їх до поточних зобов'язань підприємства називають коефіцієнтом абсолютної ліквідності. Теоретично достатнє його значення згідно з визначеними нормативами – понад 0,2 [39, с.116].

Оцінку ліквідності підприємства можливо здійснити за наявністю незалежних засобів платежу. Якщо можливість використання для погашення поточних зобов'язань виробничих запасів залежить від здійснення процесу виготовлення продукції, а дебіторської заборгованості – від повернення її боржниками, то використання таких активів, як готова продукція, товари та грошові кошти не залежить від внутрішніх і зовнішніх факторів. Ці активи завжди готові для оплати зобов'язань.

Оцінка надійності визначених коефіцієнтів ліквідності здійснюється в процесі вивчення питомої ваги оборотних активів та їх окремих видів в складі майна підприємства. Оборотні активи в господарській діяльності використовуються тільки в певному поєднанні з основними засобами. Від оптимального співвідношення майна оборотного і постійного капіталу значною мірою залежить ефективність роботи суб'єкта господарювання. Частка оборотних активів в активах визначається шляхом ділення оборотних активів

на валюту балансу і показує їх питому вагу в майні підприємства. Господарську діяльність забезпечують виробничі основні засоби і виробничі запаси. Інші оборотні активи (готова продукція, кошти в розрахунках і грошові кошти) є наслідком підприємницької діяльності.

Наявність виробничих запасів у підприємства характеризує його можливість продовжувати господарську діяльність [61,с.76]. Частка виробничих запасів в поточних активах визначається як відношення виробничих запасів до оборотних активів і показує їх питому вагу в майні оборотного капіталу.

Узагальнено визначені коефіцієнти за даними фінансової звітності підприємства в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Показники ліквідності ДП “Чортківське лісове господарство”

Показник ліквідності	2010р.	2011р.	2012р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1	0,1	0,3
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,5	0,4	1,1
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,2	1,1	1,6

Дані таблиці 3.6 показують досить високий рівень кредитоспроможності ДП “Чортківське лісове господарство” за період, що аналізується. Це, звичайно, свідчить про стабільне фінансове становище підприємства на протязі даного періоду. Згідно отриманим даним, коефіцієнт абсолютної ліквідності на початок аналізованого періоду був близький до нормативного, який коливається в межах 0,2-0,25, на кінець періоду його значення зросло до 0,3 показника. Високий коефіцієнт ліквідності дозволяє підприємству користуватися кредитами банків і підприємств, поліпшує матеріально-технічне постачання, сприяє вкладенню інвестицій в підприємство.

Аналізуючи проміжний коефіцієнт ліквідності, можна сказати що він є недостатнім, так як протягом 2010 – 2011 років був рівний 0,5 та 0,4 показника,

і тільки в 2012 році вищий нормативного показника (1,1 показника), що зумовлюється насамперед зниженням загального рівня кредиторської заборгованості на фоні інтенсивного зростання дебіторської заборгованості, що може свідчити про ріст ділової активності підприємства.

Щодо коефіцієнта загальної ліквідності, він протягом аналізованого періоду зріс на 0,4 пункту. Отже, підприємство має можливості для розширення діяльності та інвестування.

Таким чином, можна стверджувати, що ліквідність – це спроможність будь-якого з активів трансформуватися в гроші (кошти), а рівень ліквідності визначається тривалістю періоду, протягом якого цю трансформацію можна здійснити. Що коротший цей період, то вищою є ліквідність.

Кредитоспроможність означає наявність у підприємства коштів і еквівалентів, достатніх для розрахунків з кредиторської заборгованості, що потребує негайного погашення [78, с.67].

Ознаками платоспроможності (кредитоспроможності) є:

- наявність грошей у касі, на поточних рахунках;
- відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Однак наявність тільки незначних залишків грошей на поточних рахунках знову ж таки не означає неплатоспроможності підприємства, бо кошти на поточні рахунки можуть надійти протягом кількох днів.

Заведено вважати, що в підприємства на поточному рахунку має бути залишок коштів, який дорівнює різниці між кредиторською заборгованістю всіх видів, строки оплати якої настають протягом певного найближчого періоду (наприклад, тижня або декади) і поточною дебіторською заборгованістю на користь підприємства, платежі за якою очікуються в той самий період.

У ході аналізу активи підприємства та їх структури досліджується з погляду участі їх як у виробництві, так і оцінці їх ліквідності. Інформація щодо ліквідності та платоспроможності є корисною для прогнозування спроможності підприємства вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання [82, с.42].

Ліквідність стосується наявності грошових коштів у найближчому майбутньому після виконання фінансових зобов'язань певного періоду, платоспроможність – наявність грошових коштів упродовж більшого періоду для вчасного виконання фінансових зобов'язань.

Фінансова стійкість – це стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів [93, с.116]. Для аналізу фінансової стійкості ДП “Чортківське лісове господарство” використаємо аналітичну таблицю 3.7.

Таблиця 3.7

Аналіз фінансової стійкості ДП “Чортківське лісове господарство”

Показники	2010р.	2011р.	2012р.	Відхилення	
				2012р. від 2010р.	2012р. від 2011р.
Власні кошти, тис. грн.	3994,0	4174,0	3956,0	-38,0	-218,0
Позичені кошти, тис. грн.	3752,0	4207,0	4893,0	1141,0	686,0
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,6	2,0	1,4	0,8	-0,6
Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів	0,9	1,0	1,2	0,3	0,2

З даних таблиці 3.7 видно, що показник фінансової стійкості підприємства відповідає нормативному значенню, навіть в кілька разів перевищує його. Незначне зниження даного коефіцієнту в кінці року обумовлено підвищенням обсягу позикових коштів. За даними таблиці, на кожну гривню вкладених в активи Чортківського лісгоспу власних коштів на

початок року припадало 90 коп. позикових коштів, на кінець року – 1 грн.20коп. Тобто підвищився рівень фінансової залежності підприємства від позикових коштів.

Беручи загалом, можна сказати, що вправність фінансового менеджера підприємства виявляється в тому, щоб на розрахунковому рахунку та в касі грошей було не менше (але й не більше), ніж потрібно для виконання поточних платежів, а решта їх має бути вкладена в матеріальні та інші ліквідні активи. Досягненню такого стану, крім усього іншого, сприяє грамотне складання платіжних календарів.

Заведено вважати, що в підприємства на поточному рахунку має бути залишок коштів, який дорівнює різниці між кредиторською заборгованістю всіх видів, строки оплати якої настають протягом певного найближчого періоду (наприклад, тижня або декади) і поточною дебіторською заборгованістю на користь підприємства, платежі за якою очікуються в той самий період.

Можна сформулювати правило, яке застосовують для підприємств будь-яких типів: кредитори (постачальники, інші контрагенти) віддають перевагу підприємствам з високою часткою власного капіталу, з більшою фінансовою автономністю, оскільки таке підприємство з більшою ймовірністю може погасити борги за рахунок власних коштів. Власники ж підприємства (акціонери, інвестори, інші особи, які зробили внесок до статутного капіталу) віддають перевагу розумному зростанню в динаміці частки позикових коштів

3.2. Аудиторська оцінка кредитів та інших позикових коштів

Кредити надаються, як правило, безготівкові через оплату розрахунково-грошових документів, а їх погашення може здійснюватись одноразово або за графіком.

Під час аудиту кредитів банків перевіряється повнота і правильність використання кредитів, ефективність та своєчасність їх повернення.

Аналізуються дані рахунків “Короткострокові кредити банків” та “Довгострокові кредити банків”, уточнюється виконання умов кредитних договорів, стан погашення заборгованості з кредитів і процентів, визначається цільове використання позик. Під час аудиту використання кредитів перевіряються дані журналу № 2 та первинні документи.

За наявності прострочених кредитів видача нових не допускається. За обслуговування кредитної лінії позичальник сплачує банку-кредитору комісійні, що нараховуються на всю суму наданого кредиту. Процентні ставки за користування кредитом, обумовлені в кредитному договорі, нараховуються банком і сплачуються позичальником не рідше як один раз у квартал платіжним дорученням. У разі відмови від сплати боргів за позичками банк стягує борги у претензійно-позовному порядку. Контроль за виконанням умов укладеного з позичальником кредитного договору здійснює банк.

Для проведення ефективної перевірки операцій підприємства щодо отримання і використання кредитів, позик аудитору необхідно скласти програму перевірки, яка може бути такою:

- оцінка правильності оформлення укладених господарських договорів;
- перевірка даних реєстрів обліку кредитів і позик та звіряння їх з рахунками Головної книги;
- підтвердження величини заборгованості за кредитами і позиками;
- перевірка цільового використання кредитів та позик, повноти і своєчасності розрахунків за ними, правильності обліку процентів за використання позикових коштів для цілей оподаткування;
- перевірка правильності кореспонденції рахунків з обліку кредитів і позик та відсотків за ними.

Джерелами інформації можуть бути:

- кредитні договори та договори позик;
- журнали рахунків, машинограми;
- Головна книга, баланс.

Аудитор повинен пам'ятати, що отримання підприємством банківського кредиту оформлюється кредитним договором, в якому вказуються: об'єкт кредитування, строк видачі та повернення кредиту, форма забезпечення зобов'язань, процентні ставки та порядок їх сплати, права та обов'язки сторін, інші умови [89, с.352].

Можливі порушення та зловживання:

– відсутність договору позики або складання його з порушеннями, відсутність договору з банком про пролонгацію кредиту;

– неналежне ведення обліку (неправильна кореспонденція рахунків, відсутність аналітичного обліку);

– неправильний облік витрат щодо сплати відсотків за кредитами та позиками під час включення їх до собівартості;

– нецільове використання коштів кредитів банків;

– несвоєчасне погашення банківських позик та неправильне відображення їх в обліку;

– помилки під час списання з балансу кредиторської заборгованості, строк позовної давності по якій минув тощо.

Аудитор перевіряє, чи дотримано порядку, за яким кредитні взаємовідносини регламентуються на підставі кредитних договорів. У кредитному договорі банк бере на себе зобов'язання надати кредит, а позичальник – використати, сплатити борг і повернути його.

Під час аудиту довгострокових позик і векселів аудитор керується П(С)БО 11 “Зобов'язання” [68]. Аудитору слід врахувати, що до довгострокових зобов'язань належать:

– довгострокові кредити банків;

– інші довгострокові фінансові зобов'язання;

– відстрочені податкові зобов'язання;

– інші довгострокові зобов'язання.

Зобов'язання, на яке нараховуються відсотки та яке підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців від дати балансу, слід розглядати як

довгострокове, якщо первісний термін погашення був більшим ніж дванадцять місяців та до затвердження фінансової звітності існує угода про переоформлення цього зобов'язання на довгострокове.

Зобов'язання за кредитною угодою буде довгостроковим, якщо:

– позикодавець до затвердження фінансової звітності погодився не вимагати погашення зобов'язання внаслідок порушення певних умов, пов'язаних із фінансовим станом позичальника;

– не очікується виникнення подальших порушень кредитної угоди протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Аудитор з'ясовує, чи довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їхньою теперішньою вартістю, яка залежить від умов та виду зобов'язання.

За кредитом рахунка 50 “Довгострокові позики” відображаються суми одержаних позик, за дебетом – їх погашення.

Аудитор з'ясовує, чи дотримано умов кредитної угоди:

– чи своєчасно сплачуються нараховані відсотки;

– чи своєчасно погашаються отримані позики.

Облік розрахунків по короткострокових кредитах ведеться на рахунку 60 “Короткострокові позики” у національній та іноземній валюті за кредитами банків, строк повернення яких не перевищує дванадцяти місяців з дати балансу, та за позиками, термін погашення яких минув [40, с.232]. За кредитом цього рахунка відображаються суми одержаних кредитів, за дебетом – погашення та переведення до довгострокових зобов'язань у разі відстрочення кредитів (позик).

Кредитний договір укладають установа банку і підприємство; у ньому передбачається об'єкт кредитування, умови одержання і сплати позик, процентні ставки плати у кредит, строки, на які видаються позики. Тепер широко використовується комерційне кредитування, коли здійснюється реалізація товарів за умови розстрочки платежу.

Аудитор здійснює аналіз фінансового стану підприємства, контролює дотримання строків платежів, своєчасність сплати комерційного кредиту. Комерційні кредити підприємство покриває за рахунок власних оборотних коштів, інших джерел, а також за рахунок банківського кредиту. Завдання аудитора – перевірити законність одержання і використання банківських кредитів за цільовим призначенням, своєчасність погашення їх.

Перевіряючи записи у Головній книзі й балансі, аудитор з'ясовує, якими видами позик користувалось підприємство. Для перевірки дотримання порядку кредитування, оформлення позик та їх погашення аудитор керується Інструкцією № 3 про відкриття банками рахунків у національній і іноземній валюті, затвердженою Постановою Правління НБУ від 27. 05. 96 № 121 [63].

Аудит кредитних операцій доцільно проводити за видами позик (кредитів) – під товарооборот, товари сезонного нагромадження, на тимчасові потреби тощо.

За даними балансу і записами в реєстрі аналітичного обліку аудитор встановлює, чи використовувалася позика за цільовим призначенням. Аудитор перевіряє правильність відомостей про забезпечення виданих позик, наявність власних оборотних коштів у товарних запасах, повноту використання позик на тимчасові потреби, під нормативні запаси матеріальних цінностей. Особливій перевірці підлягають факти виникнення простроченої заборгованості, при цьому встановлюють причини, суму збитків від сплати процентів за підвищеною ставкою, перевіряють ефективність заходів щодо погашення прострочених позик, з оздоровлення фінансового стану підприємства.

Основними причинами виникнення простроченої заборгованості є невиконання плану товарообороту, порушення позичальниками договірних зобов'язань, затоварювання тощо. Перевірку кредитних операцій здійснюють паралельно з аналізом виконання плану товарообороту і стану товарних запасів.

Типовими порушеннями є включення до забезпечення безтоварних рахунків при кредитуванні під розрахункові документи в дорозі

некредитованих товарно-матеріальних цінностей, неточні відомості про склад товарних запасів сезонного нагромадження.

Якщо підприємство одержало позику під товари сезонного зберігання, доцільно звірити суму фактичних залишків товарів сезонного зберігання з даними, поданими у банк.

Складання аудиторського висновку є останнім етапом проведення аудиту на підприємстві. Його написання регламентується МСА 700 “Аудиторський висновок про фінансову звітність” та МСА 800 “Аудиторський висновок при виконанні завдань з аудиту спеціального призначення”[47, с.254].

Аудиторський висновок складається на основі наступних джерел інформації: [40, 215]

- кінцевий варіант звітності;
- підсумки аудиту;
- аудиторські свідчення;
- протокол зустрічей з клієнтом;
- протокол обговорення результатів аудиту та ін.

На етапі формування аудиторського висновку аудитор проводить групування виявлених помилок, формування робочого листка можливих виправлень та аналіз суттєвості не виправлених помилок. Аудитор також на цьому етапі здійснює перевірку узгодженості показників після виправлень та оцінку можливості підприємства продовжувати свою діяльність.

На основі всіх даних, зібраних під час аудиторської перевірки та власних висновків аудитор складає Аудиторський висновок.

На основі проведеного аудиту позикових коштів на Чортківському держлісгоспі та складеного на основі нього аудиторського висновку, слід зазначити, що на досліджуваному підприємстві не виявлено порушень у веденні обліку позикових коштів. Всі первинні документи оформлені належним чином і відображуються в оборотно-сальдових відомостях, на основі яких формуються форми звітності.

Бухгалтерські проведення, які формують ЕОМ відповідають вимогам П(С)БУ та чинному законодавству. Єдиною рекомендацією аудитора після проведення перевірки, є рекомендація ведення Головної книги та Журналу, в якому б зазначався облік позикових коштів.

3.3. Напрями запобігання банкрутства як основи кредитоспроможності підприємства

Заходи по усуненню банкрутства підприємства пов'язані з ефективним управлінням його фінансами і виробництвом, правильним визначенням стратегічних цілей і тактики їх реалізації. Все це в значній мірі пов'язано з реформуванням підприємств, під яким розуміється їх структуризація в процесі переходу на прийняті в ринковій економіці принципи функціонування при державній підтримці і стимулюванні. Це передбачає покращання управління, підвищення ефективності виробництва і конкурентоздатності продукції, що випускається, підвищення ефективності праці, покращання фінансово - економічних результатів діяльності та кредитоспроможності підприємства. Таким чином, успіх реформування підприємства буде визначатись двома групами факторів: ефективністю створених державою умов та стимулів діяльності підприємства і запобіганням кризових явищ в економіці, а також ефективністю заходів, що приймаються підприємством по залученню і використанню ринкових механізмів і інструментів [79, с.82]. На рис. 3.1. відображено тенденцію скорочення збанкрутілих підприємств протягом 2010-2012 років.

Однак негативну тенденцію до збільшення кількості неплатоспроможних підприємств в Україні загалом досі не вдалося подолати.

Таким чином, цілями антикризової стратегії підприємств повинні бути:

– забезпечення ліквідності і платоспроможності підприємства на підставі оптимального поєднання власних і залучених джерел засобів;

– отримання прибутку і забезпечення відповідного рівня рентабельності, достатнього для задоволення всіх своїх потреб при здійсненні основної, інвестиційної і фінансової діяльності.

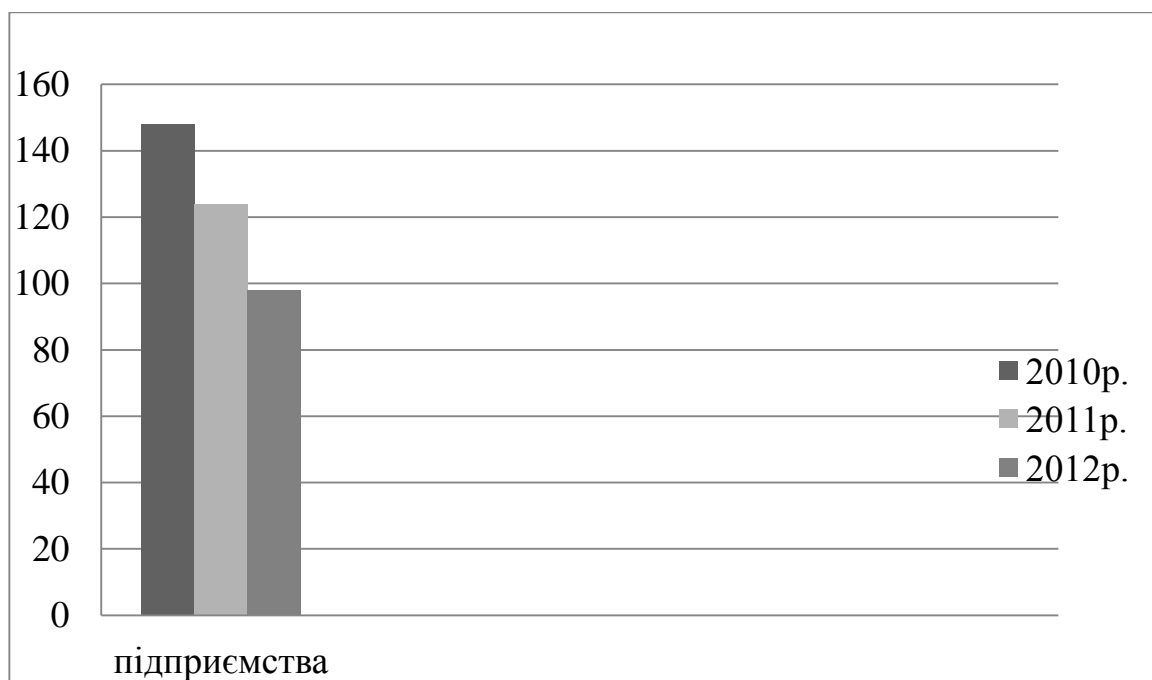

Рис. 3.1 Тенденція скорочення підприємств, що збанкрутували протягом 2010-2012р.р.

Для цього держава повинна проголосити, що її головною метою є макроекономічне регулювання і боротьба з інфляцією на основі підтримки національного виробництва. Тому необхідно:

– розробити систему економічних і фінансових показників на всіх рівнях, а також підтримки базових галузей економіки;

– створити умови, що забезпечують підприємствам можливість заробити практично відсутні в них власні оборотні засоби;

– прийняти економічні заходи, що розширюють можливість підприємств по використанню залучених засобів, для цього необхідно понижувати облікову ставку НБУ до світового рівня, ввести державну гарантію за деякими кредитами для окремих підприємств;

- прийняти ефективні заходи щодо різкого скорочення неплатежів по залученню таких ринкових інструментів як комерційний кредит, вексель, чек;
- змінити податкову політику, спрямувавши її на стимулювання виробництва та інвестицій;
- визначити ступінь ліквідності кредитоспроможності підприємства;
- спрямувати митну політику на захист національного виробника і конкурентноздатних товарів.

Вибір стратегії попередження банкрутства і ефективність заходів підприємств по залученню ринкових механізмів залежить від системи управління фінансами на підприємстві. Вона, в свою чергу, визначається стратегічними цілями і тактичними задачами діяльності підприємства. Основою цієї системи повинен бути фінансовий аналіз, за результатами якого підприємство має можливість робити регулярну оцінку фінансового стану. Головні напрями цього аналізу наступні [83, с.43]:

- оцінка стану майна підприємства та джерел його формування, а також показників структури капіталу;
- оцінка стану оборотних засобів, визначення їх достатності і на цій основі типу фінансового стану;
- виявлення тенденцій, пов'язаних з оборотністю засобів підприємств;
- визначення ступеня ліквідності і платоспроможності підприємства;
- виявлення тенденцій рентабельності на основі системи показників.

Головне в стратегії запобігання банкрутства підприємства, у вирішенні проблем ліквідності і платоспроможності полягає в професійному управлінні оборотними засобами. З одного боку, це передбачає оптимізацію джерел оборотних засобів на підставі виробленої стратегії, а з другого – розміщення цих засобів між матеріальними активами, а також у галузі виробництва і обігу. Велику роль в цьому відіграє правильний вибір кредитної політики, пов'язаний з використанням кредиту в якості фінансового важеля. В той же час при існуючій обліковій ставці це практично неможливо. Частиною управління оборотними засобами є управління дебіторською і креди-

торською заборгованістю. Важливим механізмом такого управління є активне використання товарних векселів, що не завжди можливо в сучасних умовах.

Однією з цілей фінансової стратегії підприємств є отримання прибутку і забезпечення рентабельної праці. В основі цього лежить аналіз і управління взаємозв'язком “Витрати – Обсяг – Прибуток”, що пропонує широке залучення на підприємстві управлінського обліку [94, с.24].

В сучасних умовах регламентує процедуру банкрутства та ліквідації підприємств Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про банкрутство” прийнятий 30 червня 2000 року. Завдяки цьому з'явилась реальна можливість фінансового оздоровлення неплатоспроможних підприємств, повернення боргів кредиторам, залучення реальних інвесторів шляхом застосування процедури банкрутства. Ідеологія закону відображена у новій назві: “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”. Передбачені законом механізми спрямовані передусім на усунення у ході реформування економіки перешкод, пов'язаних із ідеологічною заангажованістю щодо самого поняття “банкрутство”. Важливо, що закон надає змогу боржникам провадити розрахунки за своїми зобов'язаннями різними способами, –це сприяє відновленню вітчизняного виробництва.

Особливою формою кредитування підприємств повинен стати фінансовий лізинг, який за своєю ефективністю рівносильний довгостроковому кредитуванню. В країнах з розвинутою ринковою економікою сьогодні частка операцій лізингу складає близько 30% всіх інвестицій в основний капітал. Важливим аспектом державного регулювання лізингових відносин є запровадження на законодавчому рівні цілої системи пільг, що мають стимулюючий характер для розвитку виробництва в країнах з ринковою економікою [46, с.67]. Необхідно створити правові засади для здійснення мікрокредитування, розвитку страхових кооперативів, скасувати вимоги до обов'язкової оцінки застави та страхування стосовно кредитів для малого і середнього бізнесу; звільнити суб'єктів малого і середнього бізнесу від сплати ПДВ під час лізингових операцій; звільнити банківську установу від сплати

ПДВ при придбанні об'єкту для подальшої його передачі в лізинг фізичній особі.

Наприклад, сьогодні суттєвим елементом незахищеності прав кредиторів й те, що окремі дії позичальника, які обмежують права кредитора, досі не класифікуються як правове порушення. Так, у Кримінальному кодексі не передбачено статті, яка визначала б відповідальність фізичних осіб за такі дії : надання свідомо неправдивої інформації; здійснення дій, спрямованих на самовільну продажу або пошкодження предмету застави; ухилення від оплати боргу; перешкоджання потенційним покупцям оглянути майно перед проведенням аукціону з його продажу. Ускладнюють процедури банківського кредитування малого і середнього бізнесу також високі тарифи за послуги нотаріального посвідчення договорів застави і договорів купівлі–продажу нерухомого майна, які необхідно зменшити [63].

З іншого боку, необхідно закласти в нормативну базу НБУ, яка регулює діяльність банків, стимули для того, щоб вони, як суб'єкти господарювання, були економічно зацікавлені у активізації кредитування малого і середнього бізнесу. Поряд з цим невід'ємним елементом фінансового сектора в Україні мають стати спеціалізовані неприбуткові та інші мікрокредитні організації, які мають займатися питаннями мікрокредитування і надати фінансову підтримку бізнесу особливо на етапі його становлення й відтворення.

В Україні вже працюють спеціалізовані державні фонди, задіяні в реалізації відповідних цільових державних програм, але низький рівень їхньої ефективності зумовлений різними факторами: відсутністю фінансових ресурсів, технологій роботи, недосконалістю і безсистемністю розроблених заходів державних цільових програм та фінансово-організаційної методики їх впровадження. Необхідно переорієнтувати алгоритм їхньої діяльності на основі новітніх методик державної підтримки малого бізнесу. Оскільки такі державні програми є важливим інструментом державного регулювання, до розробки та провадження їхніх заходів необхідно широко залучати спеціалізовані експертні

групи, громадські об'єднання підприємців та суб'єктів підприємницької діяльності.

Це дасть можливість більш ефективніше досягати кінцевого результату впровадження державних програм підтримки, налагодити механізми громадського контролю за використанням бюджетних коштів.

Висновки до розділу 3

Одним із інструментів з'ясування реальної кредитоспроможності є аналіз фінансового стану підприємства. Аналіз фінансового стану навіть найблагополучнішого підприємства є постійною необхідністю, бо не можна вести господарство без аналізу його доходів і витрат. Це було важливо завжди, а тим більше – нині, коли на зміну безгосподарності й безвідповідальності приходить підприємництво, суворі дисципліна й ощадливість. Закони ринкової економіки потребують відповідного способу мислення й поведінки всіх її учасників. Ринкова економіка приводить у рух усі ресурси, аби кожна вкладена в підприємство гривня давала найвищий прибуток. Щоб забезпечити це, необхідно постійно аналізувати фінансовий стан, проводити обґрунтоване наукове дослідження фінансових відносин і руху фінансових ресурсів у процесі господарської і торговельної діяльності кожного підприємства.

Стабільність фінансового стану підприємства залежить від правильності та доцільності вкладення фінансових ресурсів у активи, тому для його оцінки необхідно вивчити передусім склад, структуру майна та джерела його утворення, а також причини їх зміни. Особлива увага при цьому приділяється вивченню причин, які негативно впливають на фінансовий стан підприємства:

1.Протягом 2010-2012 рр. в структурі оборотних коштів відбулися позитивні зміни. А саме, значно зросли запаси (231,0 тис. грн.), скоротилася дебіторська заборгованість на 92,0 тис. грн. порівняно з 2011 роком та скоротилося незавершене виробництво на 718,0 тис. грн. в порівнянні з 2010 роком та на 546,0 тис. грн. – з 2011 роком.

2. В структурі власного капіталу суттєвих змін не спостерігається. Незначні зміни відбулися в величині іншого додаткового капіталу на протязі 2010 – 2012 років, а саме скоротилася його величина на 38,0 тис. грн. (2010р.) та зросла на 119,0 тис. грн. (2011 р.). В зв'язку знегативними змінами, які відбулися в фінансовій діяльності ДП “Чортківське лісове господарство”, скоротилася величина реального власного капіталу, а саме на 38,0 тис. грн. – порівняно з 2010 роком та на 218,0 тис. грн. – з 2011 роком. Дані таблиці 3.4 ще раз підтверджують про зростання фінансової залежності Чортківського держлісгоспу від зовнішніх кредиторів.

3. Дані таблиці 3.6 показують досить високий рівень кредитоспроможності ДП “Чортківське лісове господарство” за період, що аналізується. Це, звичайно, свідчить про стабільне фінансове становище підприємства на протязі даного періоду. Згідно отриманим даним, коефіцієнт абсолютної ліквідності на початок аналізованого періоду був близький до нормативного, який коливається в межах 0,2-0,25, на кінець періоду його значення зросло до 0,3 показника. Високий коефіцієнт ліквідності дозволяє підприємству користуватися кредитами банків і підприємств, поліпшує матеріально-технічне постачання, сприяє вкладенню інвестицій в підприємство.

Аналізуючи проміжний коефіцієнт ліквідності, можна сказати що він є недостатнім, так як протягом 2010 – 2011 років був рівний 0,5 та 0,4 показника, і тільки в 2012 році вищий нормативного показника (1,1 показника), що зумовлюється насамперед зниженням загального рівня кредиторської заборгованості на фоні інтенсивного зростання дебіторської заборгованості, що може свідчити про ріст ділової активності підприємства.

Щодо коефіцієнта загальної ліквідності, він протягом аналізованого періоду зріс на 0,4 пункту. Отже, підприємство має можливості для розширення діяльності та інвестування.

Підвищення рівня платоспроможності підприємства залежить від поліпшення результатів його виробничої та комерційної діяльності. Водночас надійний фінансовий стан залежить також і від раціональної організації

використання фінансових ресурсів. Тому за умов ринкової економіки здійснюється не тільки оцінка активів і пасивів балансу, а й поглиблений щоденний аналіз стану й використання господарських засобів. Інформаційною базою для такого аналізу є дані управлінського обліку.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Розглянувши актуальні питання обліку та аудиту кредитів банку та інших позикових коштів та аналізу ефективності їх використання, ми прийшли до наступних висновків та внесли окремі пропозиції, а саме:

1. На сьогоднішній день основними джерелами фінансових ресурсів українських підприємств є власні, залучені та позичені кошти. В сучасних умовах господарювання найчастіше як основне джерело фінансування використовуються власні кошти, величина і структура розподілу яких залежить від самого суб'єкта господарювання. Безумовно, найвищу фінансову стійкість мають підприємства, які використовують тільки власний капітал (їх коефіцієнт автономії дорівнює одиниці). Однак, це обмежує темпи їх розвитку (оскільки не може забезпечити формування необхідного додаткового обсягу активів в періоди сприятливої кон'юнктури ринку) і вони не використовують фінансової можливості приросту прибутку на вкладений капітал.

2. Важливим джерелом фінансування діяльності підприємств мають бути кредитні ресурси. На жаль, сьогодні не всі підприємства в Україні можуть використовувати це джерело. Ринок кредитних ресурсів України є не достатньо розвинутим, ставки за кредитами дуже високі, причому фінансово-кредитні установи надають переважно короткострокові кредити. І ще один аспект кредитування – воно вимагає застави, яка за певних умов є стримуючим фактором отримання належних коштів для підприємств.

3. Кредитний механізм в Україні, незважаючи на деякі його характерні особливості, відповідає загальним принципам кредитування, а саме:

економічності, ефективності, терміновості, забезпеченості тощо. Однак ці принципи стають визначними саме в ринковій економіці. Будь-яке підприємство може залучати позиковий капітал для розвитку виробництва за допомогою облігацій або шляхом отримання банківських кредитів. При отриманні кредитів від банку доводиться враховувати, що банк, як фінансовий посередник, спочатку акумулює вільні грошові кошти інвесторів і лише потім перерозподіляє їх як позики. А випуск облігацій – це пряме звернення до інвесторів. Тому облігаційні позики, як правило, дешевші та можуть бути одержані на великі терміни.

4. Позикові кошти є важливим і складним об'єктом бухгалтерського обліку. Розкриття їхньої сутності в обліку полягає у ретельному вивченні господарських процесів, оскільки інформація про позикові ресурси розпорошена та несистематизована у фінансовій звітності.

5. Удосконалення обліку позикових коштів потребує розширення нормативно-правової бази у сфері регулювання фінансової діяльності, яка створює економічно-правове поле для залучення нових видів фінансування підприємства. Зокрема, це стосується випуску боргових цінних паперів і надання фінансових послуг.

6. Відродження та легалізація комерційного кредиту в Україні зумовлені активізацією формування ринкових відносин, демонополізацією банківської справи, оскільки комерційний кредит найбільш адекватний ринковій кон'юнктурі. Він дає можливість резидентам ринку самостійно розпоряджатись тимчасово вільними матеріально-фінансовими ресурсами й оперативно визначати необхідний вид платіжних засобів.

7. Під поточними розуміють зобов'язання, які повинні погаситися протягом дванадцяти місяців починаючи з дати балансу або протягом операційного циклу підприємства в залежності, який з цих періодів є довшим. Ті зобов'язання, які не відносять до поточних, називаються довгостроковими. Отже, головна їх відмінність в часі, тобто погашення поточних зобов'язань вимагає використання ресурсів, які за відсутності зобов'язань могли б бути

використані протягом одного операційного циклу підприємства чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Проте доцільно було б кожне з наведених зобов'язань класифікувати за цим критерієм ще більш детально. Наприклад, довгострокові: від одного до двох років, від двох до п'яти років і більше п'яти років; поточні: з терміном погашення протягом місяця, кварталу, року. Довгострокові і поточні зобов'язання відносять до реальних, так як вони виникають на основі договору, контракту, одержаного рахунку. Сума по таких зобов'язаннях є відомою і прямо вказується у відповідних документах або розраховується на підставі встановлених ставок, норм, тарифів.

8. У балансі довгострокові зобов'язання поділяють на довгострокові кредити банків, довгострокові фінансові зобов'язання, відстрочені податкові зобов'язання та інші довгострокові зобов'язання. Для обліку довгострокових зобов'язань в Плані рахунків передбачено рахунки класу 5 “Довгострокові зобов'язання”, де більш детально розкрита класифікація довгострокових зобов'язань, а саме виділяють довгострокові позики, довгострокові векселі видані, довгострокові зобов'язання за облігаціями, довгострокові зобов'язання з оренди, відстрочені податкові зобов'язання та інші довгострокові зобов'язання. На нашу думку, доцільно було б розширити третій розділ пасиву балансу “Довгострокові зобов'язання” і привести його у відповідність з рахунками класу 5.

9. Для обліку поточних зобов'язань в Плані рахунків передбачено клас 6 “Поточні зобов'язання”, класифікація яких є достатньо розширеною і співпадає з розділом IV пасиву балансу “Поточні зобов'язання”. Поточні зобов'язання за видами слід розмежувати так: заборгованість по векселях; короткострокові кредити банку; заборгованість за товари, роботи, послуги; розрахунками з одержаних авансів, з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, із внутрішніх розрахунків; поточні зобов'язання. На нашу думку, вищеназвані види зобов'язань також можна класифікувати за місцем виникнення на внутрішні і зовнішні.

10. Слід відмітити, що при відображенні в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з списанням суми відсотків за довгостроковими позиками, необхідно врахувати наступні правила: за користування кредитом списуються на субрахунок 792 “Результат фінансових операцій” з субрахунку 951 “Відсотки за кредит”; зобов'язання, які підлягають погашенню в терміни до 12-ти місяців, списується на рахунок 61 “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями”.

11. Короткострокові кредити повинні погашатися, за термін, що не перевищує одного року з дня дати балансу, в різних формах – грошима, цінними паперами, зобов'язаннями, переоформленням одного виду заборгованості на інший. Це дозволяє маневрувати коштами і завжди знайти вихід, щоби розрахуватися з банком. При цьому бухгалтерам необхідно налагодити раціональний метод аналітичного обліку кредитів, щоби мати вичерпну інформацію про заборгованість та строки її погашення. На нашу думку доцільно деталізувати інформацію про отриманні позики та їх ефективне використання в управлінському обліку.

12. Лише всебічний аналіз ефективності кожного впровадженого проекту дає можливість перевірити наскільки вдало використовувався залучений капітал. Якщо доходи перевищують витрати, це свідчить про ефективність використання позик банку. Отже, облік зобов'язань – одне з основних питань, з якими зустрічаються в ході своєї роботи бухгалтери-практики, яким необхідна щоденна інформація про заборгованість підприємства. Вести правильний облік зобов'язань, знайти їх оптимальне співвідношення із власним капіталом забезпечить зі своєї сторони стабільне функціонування будь-якого підприємства. Дослідження проблемних питань з обліку зобов'язань є важливим як зі сторони бухгалтерського обліку, так і зі сторони економічного аналізу, менеджменту.

13. Альтернативним способом довгострокового кредитування для підприємств є відкриття кредитних ліній в іноземній валюті шляхом залучення

ресурсів закордонних банків, здійснення довгострокових інвестиційних кредитів за так званими програмами мікрокредитування.

14. Нереалізованою залишається також можливість індивідуального підходу до конкретного позичальника. Як визначальні умови можна було б враховувати соціально-економічну значущість програм, що кредитуються для регіону.

15. Вирішальне значення при видачі кредиту підприємству мають підсумки проведеної оцінки кредитоспроможності. Кредитоспроможність підприємства означає його здатність повністю і в строк розрахуватись за всіма борговими зобов'язаннями. Кредитоспроможність підприємства оцінюється на основі системи показників, які відображають розміщення і джерела оборотних засобів, результати фінансової діяльності підприємства. Вибір показників залежить від особливостей виробничої діяльності і побудови балансу, галузевих особливостей, форми власності.

16. Протягом 2010-2012 рр. в структурі оборотних коштів відбулися позитивні зміни. А саме, значно зросли запаси (231,0 тис. грн.), скоротилася дебіторська заборгованість на 92,0 тис. грн. порівняно з 2011 роком та скоротилося незавершене виробництво на 718,0 тис. грн. в порівнянні з 2010 роком та на 546,0 тис. грн. – з 2011 роком. Отже Чортківський держлісгосп має стійкий фінансовий стан, і як наслідок є кредитоспроможним підприємством.

17. Згідно проведених розрахунків нами визначено, що ДП “Чортківське лісове господарство” здійснює свою виробничо-господарську діяльність частково за рахунок власного капіталу. Його питома вага у загальній величині пасивів становить 51,6 % – 2010р., 50,0 % – 2011р., 44,6% – 2012р. В свою чергу позичені засоби протягом аналізованого періоду зросли, а саме на 1141,0 тис. грн. (7,0 %) порівняно з 2010 роком та на 686,0 тис. грн. (5,4%) – 2011 роком, що є свідченням того, що підприємство залучає в свою діяльність позикові кошти. В даній економічній ситуації підприємства використовують всі засоби для того щоб незбанкрутувати.

18. Підприємство в аналізованому періоді довгострокові кредити банків не використовувало, що дуже характерно для державних підприємств. Проте в 2012 році Чортківський державний лісгосп залучав короткострокові кредити банків, а саме 600,0 тис.грн. в 2012 році. Залучення позикових коштів в оборот підприємства являється нормальним явищем. Це могло б посприяти тимчасовому покращенню фінансового стану при умові, що кошти не заморожуються на тривалий час в обороті і своєчасно повертаються. В іншому випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що приводить до виплати штрафів, санкцій і погіршенню фінансового стану підприємства. Негативним моментом в діяльності ДП “Чортківське лісове господарство” є те, що, збільшилась доля заборгованості: за товари, роботи і послуги, розрахунки з бюджетом та по страхуванню. В свою чергу зріс обсяг інших зобов’язань держлісгоспу, а саме на 102,0 тис.грн. в порівнянні з 2010 роком та на 73,0 тис.грн. – з 2011 роком. Збільшення долі одержаних авансів свідчить про зростання кількості замовлень які можуть бути сплачені “живими” грошима.

19. ДП “Чортківське лісове господарство” має досить високий рівень кредитоспроможності за період, що аналізується. Це, звичайно, свідчить про стабільне фінансове становище підприємства на протязі даного періоду. Згідно отриманим даним, коефіцієнт абсолютної ліквідності на початок аналізованого періоду був близький до нормативного, який коли-вається в межах 0,2-0,25, на кінець періоду його значення зросло до 0,3 показника. Високий коефіцієнт ліквідності дозволяє підприємству користуватися кредитами банків і підприємств, поліпшує матеріально-технічне постачання, сприяє вкладенню інвестицій в підприємство.

20. Аналізуючи проміжний коефіцієнт ліквідності, можна сказати що він є недостатнім, так як протягом 2010 – 2011 років був рівний 0,5 та 0,4 показника, і тільки в 2012 році вищий нормативного показника (1,1 показника), що зумовлюється насамперед зниженням загального рівня кредиторської

заборгованості на фоні інтенсивного зростання дебіторської заборгованості, що може свідчити про ріст ділової активності підприємства.

Щодо коефіцієнта загальної ліквідності, він протягом аналізованого періоду зріс на 0,4 пункту. Отже, підприємство має можливості для розширення діяльності та інвестування.

21. Показник фінансової стійкості підприємства відповідає нормативному значенню, навіть в кілька разів перевищує його. Незначне зниження даного коефіцієнту в кінці року обумовлено підвищенням обсягу позикових коштів. За даними таблиці, на кожен гривню вкладених в активи Чортківського лісгоспу власних коштів на початок року припадало 90 коп. позикових коштів, на кінець року – 1 грн.20 коп. Тобто підвищився рівень фінансової залежності підприємства від позикових коштів.

Отже, з вище наведеного можна зробити такі висновки: облікта аудиткредитів банку й інших позикових коштів повинен забезпечити: належний контроль за надходженням і витрачанням коштів, цільовим призначенням їх відповідно до діючого законодавства; своєчасне і правильне оформлення документами руху готівки в касі, банківських, розрахункових і кредитних операцій; своєчасну звірку даних підприємства і установи банку; регулярний контроль за станом розрахунків з банком за одержані кредити, з бюджетом, заготівельними організаціями, засновниками, різними дебіторами і кредиторами, інвесторами; вжиття заходів щодо зниження і ліквідації заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьева О. Н. Проблемы банковского кредитования реального сектора экономики / О.Н. Афанасьева // Банковское дело. – 2010. – № 4. – С. 34-37.
2. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом / И.Т.Балабанов –М: Финансы и статистика, 2004. –С. 384.
3. Банківська енциклопедія / Під ред. А.М. Мороза – К.: Ельтон, 2005. – С. 336.
4. Березовик В. Проблеми правового регулювання кредитних операцій / В.Березовик // Фінанси України, –№11, – 2009.
5. Бланк И.А. Финансовый менеджмент. [Учебный курс] / И.А.Бланк – К.: Ника-центр, Эльга, 2000. – С. 527.
6. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік: [Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів] / За ред. Ф.Ф. Бутинця; [2-ге вид., перероб і доп.] – Житомир: ПП “Рута”, 2002. – 480С.
7. Бутинець Ф.Ф. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: [підручник для студ. вищих навч. закл.] /Ф.Ф. Бутинець, С.В. Івахненко, Т.В. Давидюк; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця; – [2-е вид., перероб. і доп.] – Житомир: ПП “Рута”, 2002. – С. 12.
8. Бухгалтерський фінансовий облік: [Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів] / За ред. Ф.Ф. Бутинця; –[2-ге вид., перероб і доп.] –Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 726с.

9. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: [Навчальний посібник для студентів вузів спеціальності “Облік і аудит”] / Ф.Ф. Бутинець [2-ге вид., перероб і доп.] – Житомир: ЖІТІ, 2001 – 576с.
10. Бухгалтерський фінансовий облік. [Підручник] / за ред. Ф.Ф. Бутинця – [6 видання] , –Житомир, – 2005р.
11. Вержбицкая П.В. Анализ финансового состояния банков-контрагентов / П.В.Вержбицкая, Н.Т.Малабаев //Банковское дело. –№ 7. –2010. –С. 9-13.
12. Вітлінський В. Кредитний ризик та його врахування при обмінні ставки відсотка / В.Вітлінський, О.Пернарівський // Банківська справа. – 2009. –№5.
13. Галасюк В. Визначення розміру кредиту, що надається під заставу/ В. Галасюк, Є.Ревонюк //Вісник НБУ. № 1. – 2011. – С. 45-46.
14. Вітлінський В.Концепція стратегії кредитного ризику/ Вітлінський В., Наконечний Я., Пернарівський О.//Банківська справа. –№ 1. –2009. – С. 13-16.
15. Галасюк В. Методична оцінка кредитоспроможності позичальника / В.Галасюк// –Вісник НБУ, –№2,–2010р.
16. Гарбук О. Відображення в податковому обліку кредиторської і дебіторської заборгованості зі строком позовної давності, що минув / О.Гарбук // Бухгалтерський облік і аудит, –№6,–2011р.
17. Господарський кодекс України: [Кодекс набирає чинності з 1 січня 2004 р.]– К.: Школа, 2003.
18. Гроші та кредит / За ред. М.І. Савлука. –К.: К.НЕУ. – 2002;
19. Гудзинський О.Д. Теоретичні аспекти формування обліково-аналітичного механізму менеджменту/ О.Д. Гудзинський, Г.Г. Кірейцев, Т.М. Пахомова // Облік і фінанси АПК –2011. – № 3. – С. 90.
20. Давидов Г.М. Аудит: [Навчальний посібник] / Г.М.Давидов – [2-ге вид., перероб. і доп.] – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2001 – 364 с.
21. Дерев’янка О.Г. Фінансово-кредитний механізм у системі стратегічного управління / О.Г.Дерев’янка // Фінанси України. – № 7. – 2009.
22. Дзюблюк О.В. Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин. / О.В.Дзюблюк – Тернопіль: „Тернопіль”, 2006. – С. 140.

23. Дзюблюк О.В. Особливості застосування мінімальних обов'язкових резервів у процесі реалізації грошової політики / О.В.Дзюблюк // Вісник НБУ. – Липень. – 2010.

24. Дзюблюк О.В. Оцінка ефективності кредитних вкладень комерційних банків / О.В.Дзюблюк //Фінанси України. – № 9. – 2009. – С. 149-154.

25. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про банкрутство” від 30 червня 2000 р. №1452[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.gov.ua>

26. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2001 р., №2121-III.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.gov.ua>

27. Закон України “Про господарські товариства” № 1577-12 від 19.09.1991 із змінами та доповненнями.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.gov.ua>

28. Закон України “Про заставу” // Кредитна діяльність у банку. [Випуск 2.] – К., 2006. – С. 68-86.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.gov.ua>

29. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про банкрутство” прийнятий 30 червня 2000 року, № 1654 – II[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.gov.ua>

30. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” від 16.07.99 р. № 996-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.gov.ua>

31. Закон України “Про власність” від 07.02.91 р. №697-XII.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.gov.ua>

32. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” у редакції Закону України від 22.05.97 р. №283/97-ВР, зі змінами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.gov.ua>

33. Зв'ягільцева І. Збитки та неустойка у разі несвоєчасного виконання грошових зобов'язань / І.Зв'ягільцева// –Бізнес і біржі, №22-2,–2009р.

34. Економічна енциклопедія. У 3 т. / Ред. кол.: Гаврилишин Б.Д., Мочерний С.В., Устенко О.А. та ін., К.: видав.центр Академія; Тернопіль: Акад. народного госп-ва, 2000. –863 с.

35. О. Євтух“Закони грошей через призму сучасних фінансів”/ О. Євтух// Актуальні проблеми економіки. –2010. – №4. –С 3-17.

36. О.Євтух“Концептуально про вартість” / О.Євтух // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №3. –С 3-21.

37. Інвестиційна діяльність в Україні: шлях активізації кредитних установ/ (Л.Кот) // Актуальні проблеми економіки,– 2010р., – №2.

38. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств й організацій, затверджена наказом Міністерства України від 30.11.1999 р. №291, зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nibu.factor.ua/info/uchet_budget/In90.

39. Іваненко В.М. Курс економічного аналізу: [Навчальний посібник] / В.М.Іваненко – [2-ге вид., пер.] – К.: Знання – Прес, 2001 – 206 с.

40. Ільїна С.Б. Основи аудиту: [Навчально-практичний посібник.] / С.Б.Ільїна – К.: Кондор, 2006 р. – 378 с.

41. Камінська Т. І. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту в Сільськогосподарських підприємствах: [Автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.05.06. “облік, аналіз та аудит”] / Камінська Т.І. – К., 2009. –С 15.

42. Кіндрацька Л. Облік кредитних операцій комерційного банку / Л.Кіндрацька // Бухгалтерський облік і аудит, – 2010р., – №5.

43. Керанчук Т. Оцінка стабільності фінансового стану підприємства / Керанчук Т. – Економічний часопис. – № 10. 2007.

44. Корнієнко Т. Методика визначення класу позичальника для розрахунку розміру резерву відшкодування втрат за кредитними операціями / Т.Корнієнко // Вісник НБУ, – 2009р., – №3.

45. Косой А.М. Дебиторско-кредиторская задолженность / А.М. Косой //Денги и кредит. – № 2. – 2011. – С. 21-31.
46. Краевая А. Проблемы рынка кредитования в Украине / А.Краевая // Банковская практика за рубежом. –2009. – №6. – С 66-72.
47. Кулаковська Л.П. Основи аудиту: [навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти.] / Л.П.Кулаковська, Ю.В. Піча – Львів: Новий світ, 2002. – 504 с.
48. Куценко О. Резерви комерційного банку / О.Куценко// Банківська справа. – №3. – 2012.
49. Лаврушин О.И. Банки и научная инфраструктура / О.И.Лаврушин // Бизнес и банки. – 2009.–№4.
50. Лаврушин О.И. Долгосрочная концепция развития денежно-кредитной системы России / О.И.Лаврушин, Я.М. Миркин // Деньги и кредит. – 2011. –№1.
51. Лисицький В. Реальність фіктивної вартості, або скільки нам коштують взаємні борги / В.Лисицький//Вісник НБУ. –№ 7. – 2009. –С. 3-9.
52. Лютий І.О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки / І.О.Лютий–К.: АТІКА, 2002. – С. 339.
53. Лютий І.О. Грошово-кредитна політика та особливості її реалізації в Україні / І.О. Лютий //Фінанси України. – № 1. – 2011. – С. 20-24.
54. Максюта М.Є. Філософія науки. [Навч. посіб. для підготовки магістрів в аграр. вищ. навч.зкладах III– IV рівнів акредитації] / Максюта М.Є. – К.: Урожай, 2004. –С. 386.
55. Малий І. Банки та їхня роль в інфляційному процесі / І.Малий // Банківська справа. –№ 5. – 2012. – С. 33-37.
56. Маслаченков Ю.С. Банковский кредит и возможности снижения кредитных рисков / Ю.С.Маслаченков // Банковский журнал. – 2010. –№ 6.
57. Мельник В.М. Основи економічного аналізу: Короткий теоретико-методологічний курс. [Навчальний посібник] – Х.: “Кондор” – 2005 – 128с.
58. Мочерний С. Моделі трансформаційних процесів економіки (теоретико-методологічні аспекти) /С.Мочерний //Економіка України. – № 2. – 2007. – 41-

48

59. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: [Видання 2004 р./ Пер. з англ. мови О.В. Селезньов, О.Л. Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Шарамидзе Л.Й. Юрківська, С.О. Кульков] – К.: ТОВ “ТАМЦАУ “Статус”. – 1028 с.

60. Облік, контроль і аналіз у міжнародному бізнесі: управлінський аспект: [Монографія] / За ред. проф. Л.О. Сухарьової. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – С.4.

61. Павловські О. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємств / О.Павловські // Фінанси України, – №11, – 2010р.

62. Пахомова У.М. Обліково-аналітичний механізм управління сільсько-господарськими підприємствами: [дис.канд. екон. наук: 08.05.06] / Пахомова Т.М. – К. – С.12.

63. Положення НБУ „Про кредитування”; затв. Постановою Правління НБУ від 28.09.1995р. № 246.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.rada.gov.ua>

64. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №2 “Баланс”, затверджений наказом МФУ від 31.03.99р. №87// Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 14 (802).

65. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №13 “Фінансові інструменти”, затверджений наказом МФУ від 31.03.99р. №87// Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 14 (802).

66. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №14 “Оренда”, затверджений наказом МФУ від 31.03.99р. №87// Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 14 (802).

67. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №5 “Звіт про власний капітал”, затверджений наказом МФУ від 08.10.99р. №237// Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 14 (802).

68. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №11 “Зобов’язання”, затверджений наказом МФУ від 31.01.00р. №20// Все про бухгалтерський облік.

– 2003. – № 14 (802).

69. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №26 “Виплати працівникам”, затверджений наказом МФУ від 29.11.99р. №290// Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 14 (802).

70. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №16 “Витрати”, затверджений наказом МФУ від 31.12.99р. №318// Все про бухгалтерський облік. – 2003. – № 14 (802).

71. Прокопенко І.Ф. Курс економічного аналізу: [Підручник для студентів вищих навчальних закладів] / Прокопенко І.Ф., Ганін В.І., Петряєва З.Ф.; За ред. І.Ф. Прокопенка. – Харків: Легас, 2004. – 384 с.

72. Радченко В. Як вибрати свій банк / В.Радченко // Бухгалтерський облік і аудит. – №9. – 2010.

73. Ревенчук Н.Й. Вплив кредитування на економічну безпеку підприємств / Н.Й.Ревенчук // Фінанси підприємств. № 7. – 2009р. – С. 66-70

74. Савич В.І. Бухгалтерський облік. [Навч. посіб.] / В.І.Савич, В.К.Орлова – Івано-Франківськ: – “Полум’я”, 2005. – 269 с.

75. Савлук М.І. Про деякі процеси в монетарній сфері України після грошової реформи / М.І.Савлук // Вісник НБУ. – Липень. – 2009.

76. Савлук М.І. Грошово-кредитна політика Національного банку України та оцінка її ефективності / М.І.Савлук // Вісник НБУ. – Січень. – 2009.

77. Савлук М. Що заважає банкам кредитувати реальну економіку? / М.Савлук, О.Сугоняко // Вісник НБУ. – № 12. – 2007. – С. 24-26.

78. Савчук В.К. Економічний аналіз діяльності підприємств і організацій АПК / В.К. Савчук. – К.: Урожай, 2011. – С. 18.

79. Сахарова М.О. К вопросу о кредитоспособности предприятий. / М.О.Сахарова // Деньги и кредит. – № 3. – 2011.

80. Стрельников М. Що робити бухгалтеру після того, як кредит отриманий? Особливості податкового і бухгалтерського обліку кредитних операцій на підприємстві / М.Стрельников // Дебет і кредит, –2012р., –№39.

81. Стрельников М. Банківське кредитування підприємства. Відображення

кредитних операцій у бухгалтерському і податковому обліку / М.Стрельников // Бухгалтерський облік і аудит, –2010р., –№6.

82. Сугоняко О.А. Аналіз фінансового стану підприємств і шляхи його оздоровлення / О.А.Сугоняко // Фінанси України. – 2010. – № 3.

83. Сугоняко О.А. Соціально-економічна ситуація на Україні та перспективи розвитку банківської системи / О.А.Сугоняко // Економічний часопис. – 2009. – № 2.

84. Сугоняко О. А. Сучасні проблеми розвитку банківської системи України / О.А.Сугоняко // Економічний часопис. – № 5. – 2011.

85. Сук Л. Економічний зміст та облік кредитів банку / Л.Сук// Бухгалтерія в с/г, –2010р., – №16.

86. Сопко В.В. Організація і методика проведення аудиту: [Навчально-практичний посібник] / Сопко В.В., Шило В.П. Ільїна С.Б. – К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 624 с.

87. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: [Навч. посібник] / В.В.Сопко – К., 2006. – 526 с

88. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: [Навч. посібник.] / О.О.Терещенко – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

89. Фінанси підприємств: [підручник] / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – [3-є вид. перероб. та доп.] – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.

90. Фурчак Т.М. Проблемні аспекти регулювання позиково-кредитних відносин як об'єкта обліку / Т.М.Фурчак / Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: зб. Тез студентської наук.-практ. конф., (12 квітня 2013р.). Чортків, 2013. – С. 51-53

91. Цивільний кодекс України (із змінами і доповненнями): Кодекс набирає чинності з 1 січня 2004 р. – К.: Школа, 2003.

92. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу / А.Д.Шеремет, Р.С.Сайфулін – М.: Инфра-М, 2007. – 176с.

93. Шарапов О.Д. Системний аналіз. / О.Д.Шарапов, В.Д.Дербенцев, Д.Е.Семьонов – К.: КНЕУ, 2007. – 154 с.

94. Шокун В. Платоспроможний попит в економічній системі України / Шокун В., Пилипенко Л. // Економіка України. – № 6. – 2009. – С. 23-32.

95. Щербина В. С. Господарське право України: [Навч. посібник.] / В.С.Щербина – К., –2002.

96. Юхимчук С.В. Багаторівнева система оцінки фінансового ризику / С.В. Юхимчук, А.О. Азарова // Фінанси України. – № 11. – 2011. –С. 55-63.

Додаток А

Продовження додатку А

Продовження додатку А

Додаток А¹

Продовження додатку А¹

Продовження додатку А₁

Додаток Б

Продовження додатку Б

Додаток Б¹

Продовження додатку Б¹

Додаток В

Додаток В

Додаток В

Додаток В

Додаток В

Додаток В

Додаток В